

M Z

10

M 7197

Quot sunt loci doctrinae Ecclesiae DEI
in hoc examine Theologico?

Septendecim:

1. De DEO.

2. de Lege.

3. De peccato.

4. De Libero arbitrio.

5. De Iustificatione.

6. De bonis operibus.

7. De Blasphemia.

8. De Ecclesia.

9. De Sacramento in genere.

10. De Baptismo.

11. De penitentia.

12. De cena Domini.

13. De Invocatione.

14. De cruce et consolationibus.

15. De libertate christiana.

16. De Magistratu politico.

17. De coniugio.

126

Z

XVII, 119.

CATECHESIS,

SEV

Capita doctrinae sa-
cræ, cum breui explicatio-
ne D. Mart. Lutheri

Græcè & Latinè,

HIOBO MADEBURGO
interprete.

*Addita sunt sententia sacra ac-
commodata ad capita Ca-
techeseos.*

Galat. 6.

Κοινωνείτω ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῶ
κατηχῶντι ἐν πάσιν ἀγαθοῖς.

L I P S I A E,

C V M P R I V I L E G I O .

I 5 8 9.

M 7

CATECHESIS

Capitulum doctrinae

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

de D. Mart. Lutheri

LIPSIAE

in Officina Typographica

1582

HIOBI MADEBVR-
GI AD HIOBVM FI-
LIVM PRAEFATIO.

SAepe ex me audis
Hiobe fili, & ex Praecepto-
ribus caeteris audiisti sae-
pius, quæ sit verbi diuini
excellencia & dignitas: ni-
mirum fontem esse omnis sapientiae v-
berrimum, & ad veram beatitudinem
viam certissimam. Harum rerû quanta
cupiditate omnibus seculis flagrarint
homines, quantumq; in ijs inquirêdis
mortalium studium extiterit, intelligis
ex ijs, quas ex Cicerone audiisti, sen-
tentijs: & melius aliquando intelliges,
cum maiores in hoc genere literarum
progressus feceris. Quantum enim in
eo autore in inuestigando summo bo-
no studium? Quanta sapientiae, quan-
ta religionis, pietatis & virtutis com-
mendatio? Quantæ laudes eius do-
ctrinae, cuius beneficio rerum diuina-
rum & humanarum scientiam se con-
sequi posse, sunt arbitrati? Etsi autem

summi viri tantarum rerum amore inflammati, studia multa & admirabilia, in ijs cognoscendis posuerint: nunquã tamẽ religionis & pietatis veræ, nunquam rerum diuinarum & humanarũ cognitionem, quæ constantem animi tranquillitatem & salutem illis afferret, affecuti sunt. Quæ enim vera inter eos religionis & pietatis potuit esse notitia, quorum de Deo non absurda modò, sed & discrepantes sunt sententiæ, quiq; cum docuerunt multa, ad fugiendam temeritatem, assensionem tãquam à rebus incertis cohibent? Platonem de Deo loquentem non constare sibi, apud Ciceronem disputatur. Itemq; Aristotelem diuersa tradere, & modò mundum Deum dicere, modò alium quendam mundo præficere. Cicero ipse Academicus, vagam & errantem de Deo sententiam habet. Qui quidem philosophorũ principes, quũ quod de Deo affirmant, non habeant, necesse est, vt incerta & nulla eorum sit religio & pietas, nulla etiã vera rerum diuinarum scientia. At de humanis et si

nis etsi multa, & minimè contemnenda Philosophia tradit: tamen in ea hominis parte, quæ præstantissima est, nõ minus, quàm in diuinis hallucinatur. Nam & ortum generis humani ignorat, & hominis naturam incognitam pro cognita habet: quam deprauatam quidem & corruptã intelligit, sed eas rationi vires tribuit, quibus id, quod in cæteris partibus vitiosum est, corrigi, quaq; tanquam Deo duce, ad naturæ extremum, summumq; bonum perueniri possit. Verum nec hoc constanter dicunt Philosophi. Quum enim quod rectè & honestè fit, ratione fieri docent, nihil ea diuinius hominum generi obligisse affirmant: at cum eadem sapissimè peccari animaduertunt, de Deorum munere rursus cõqueruntur, nullamq; omnino à Dijs immortalib. datam esse rationem fatius fuisse existimant, quàm tanta cum pernicie datam. Et licet hanc mentis & voluntatis prauitatem intelligant, nihilo tamè minus reginam & dominam omnium rationem constituunt, sapientiæq; & perfe-

etæ virtutis nomine dignam iudicant,
atq; ita ex eodem fonte & honesta &
turpia hauriunt. Facile igitur intelli-
gitur, quam rerum diuinarum humana-
rumq; scientiam, summo studio acutis-
simi homines consecuti, quamq; reli-
gionem & pietatem sint professi. Intel-
ligitur etiam illud, cum in ijs, quæ ad
Deum & hominum felicitatē spectant,
non modo nihil viderint acerrimi in-
genij viri, sed inquirendo magis se te-
nebris magnis inuoluerint: non sum-
mæ intelligentiæ, non ingenij excellē-
tissimi de Deo & religione, esse doctri-
nam, sed maiorem quam pro humana
sapientia: nimirum eam, quam diuini-
tus proferri necesse fuerit, quæq; non
nisi diuini numinis auxilio percipi pos-
sit, & intelligi. De quo, mi fili, etsi aliàs
audis, libet tamen hoc loco in memo-
riam tibi breuiter reuocare doctrinæ
sacrofanctæ originem, philosophis i-
gnotam: ex qua, vt dixi, tanquam ex
vberrimo fonte, vera manat sapientia,
& cuius scientia verè beati reddimur.
Homo cum tota rerum vniuersitate à
Deo

Deo æterno ex corpore terreno, & anima diuina, ad immortalitatē & beatitudinem sempiternam iustus & bonus creatus, cum præcepti diuini esset immemor, eoq; neglecto audisset diabolum serpentis ore diuinitatem ipsi pollicentem, æternæ mortis reus, totaq; natura vitiosus factus est: ita ut quæ facienda sibi essent intelligeret, sequeretur vero contraria. Tanto scelere commisso, sub potestate diaboli deinceps cum omni posteritate, perpetuò futurus erat. Auersus enim à Deo vitæ autore, odisse cœpit & exhorrescere, quem diligere debebat, & venerari vnicè. At pro immensa bonitate ardens amore erga genus humanum Deus, misertus est hominis & liberatorem daturum se promisit filium ab æterno sibi genitum, hominem post aliquot secula futurum, semen mulieris virginis, qui sine omni vitio victima pura morte sua iusticiam DEI violatā expiaret, & in libertatem vindicaret hominem, collocaretq; in statum pristinum. Hæc recuperandi summi boni

amissi via ac ratio, cum primo nostro
parenti Adamo longe omnium sapiē-
tissimo esset ignotissima, ipse Deus pri-
mum mentem & voluntatem suam, ra-
tionemq; salutis æternæ consequendæ
aperuit: utq; omnibus omni seculo id
esset notissimum, ipse apud posteros a-
liquoties repetiuit, voluitq; ut per Pro-
phetas & ministros per totum terrarum
orbem propagaretur indies. Hæc do-
ctrina omnium nobilissima & antiquis-
sima, ab eo tempore, quo promissis à
Deo satisfactum est. Euangelij nomi-
ne appellatur. Interea autem, dum ista
docetur homo, ne sui fiducia elatus,
naturæ vitio, extremaq; malitia non a-
nimaduersa, spem aliquam salutis in sese
poneret: neue ad omnia scelera pro-
cliuis, suo arbitrio dissolutus vagare-
tur, legibus fuit coercendus, quibus illi
& ob oculos poneretur naturæ vitio-
sitas, & saluandi sui adimeretur confi-
dentia. Itaq; quæ ad sui agnitionem,
& fugienda flagitia parentum, voce
primum liberis tradita, & præcepta
sunt diuinitus, ea legibus postea Deus
comple-

complexus est, quas manu sua scriptas
& illustratas per Mosen promulgauit,
non aliam ob causam, quàm vt homo
se se nosceret, & turpificati animi fœ-
ditatem tanquam in speculo cerneret,
fideq; amplecteretur sponte sibi ob-
latam in filio I E S V Christo saluatore
diuinam misericordiã, omniumq; de-
lictorum veniam. Hæc cum ita se ha-
beant, intelligis Fili, in Ecclesia Dei
duo iam inde à condito orbe doctri-
narum fuisse genera: Legem, quæ pec-
catorum nos conuincit, dum ea requi-
rit, quæ nunquam facimus: & Euan-
gelium, quod promissam veniam, & li-
beratorem annunciat. Vtriusq; etiam
autorem esse Deum, vt meritò hoc ge-
nus scientiæ Theologia dicta sit. Hu-
ius dignitas summa, & utilitas immen-
sa est, siue autorem Deum spectemus,
siue nos ipsos, qui sine huius beneficio
salui esse non possumus. Non enim ra-
dicem malorum stirpitis extrahit illa,
quam iactant, philosophorum doctri-
na: sed hæc vitiorum peccatorumq;
medicina est, hæc ab animo tanquam

ab oculis caliginem dispellit, hæc Dei
cultū nos docet, hæc vitæ tranquillita-
tē largitur, & terrorem mortis tollit:
huic deniq; nos demus excolendos,
patiamurq; nos sanari, ab ea, si boni
& beati volumus esse, omnia adiu-
menta & auxilia petamus bene bea-
teq; viuendi. Non igitur hæ Philoso-
phiæ, sed Theologiæ laudes sunt, quæ
vera est rerum diuinarum, humana-
rumq; scientia. Hæc enim non solum
esse Deum, sed & qualis erga nos sit,
ostendit: qua se religione coli velit,
quæ illi grata & accepta sit pietas, &
sanctitas. Neq; nos ita opinari docet,
vt illorum verisimilis & probabilis fuit
scientia: sed quia diuinitus accipimus,
stabilem & certam de DEO sententiã
habemus. Nec de homine minus certū
nobis & exploratum est, quæ mētis &
volūtatis vis sit, quæ virtutes, q̄ pecca-
ta & vitia, quæ deniq; eius post mortē
conditio futura sit. Quare mi carissime
Fili, si qua in te est sapientiæ & æternæ
felicitatis cupiditas, quam opto esse
maximam, summo tibi olim studio, nō
tam

tam Philosophorum libri, quam sacro-
facta Biblia legēda erunt, quæ doctri-
nam cœlestem, eaq; omnia, quæ ad sa-
pienter & piē vitam agendam, & verā
salutem pertinent, abunde complectū-
tur. Meministi opinor, quid de cogni-
tione verbi Dei Syrach, quid Psalmi
dicant: Thesaurus sapientiæ recondi-
tæ verbum Dei est. Et, Deum colit, qui
verbum Dei colit. Et, Diligitur à Do-
mino, qui verbum Dei diligit. Itemq;
Mandata tua omni auro & argento
preciosiora mihi sunt: &, Verba tua
quouis melle mihi dulciora sunt. Et
huius generis alia plurima. Hæc, mi fi-
li, aqua vitæ dulcissima est: hinc hauri-
to largiter: has noctes diesq; sitias. Ex
hoc fonte Catechismi, vt vocamus,
capita, tanquam purissimi & saluber-
rimi riuuli sunt deducta: quos primum
cōsectari oportet eos, qui sapientiæ i-
ter ingressuri sunt, vt illorum dulcedi-
ne percepta alliciantur, ac via deinde
certa & compendiaria ad fontē ipsum
perducantur. Ad eos nostro hoc tem-
pore accedere cupientibus, patet adi-
tus

tus perquam facilis, quem multa ante
secula interclusum hydra Romana ob-
federat: cui Herculeo animo innume-
rabilia capita præcidit D. Martinus
Lutherus, vir sancta & æterna memo-
ria dignissimus. Is spiritu Dei plenus,
cùm cætera Bibliorum volumina, piè
& luculèter, tum hæc Microbiblia ver-
bis non multis ita copiosè explicauit,
vt sacrarum literarum præclara funda-
menta se iecisse existimet, qui huius li-
belli doctrinam intellexerit. Etsi autè
hoc nomine gratissimus omnibus esse
debet: tamen vt propter me, tuum pa-
trè, tibi, cæterisq; nostris pueris, quos
tecum paterno amore complector, ef-
set gratior, trãstuli eum in Græcam &
Latinam linguam, sperans fore, vt, si
maturè his verbis aures tuæ persona-
rent, & pietatè & linguas vna eademq;
perdisceres opera. Scis in optatis mi-
hi hoc esse maximè, vt pietate & bonis
literis sis excultissimus. Ad hunc cul-
tum, sacrarum literarum studio inpri-
mis deducendus es. Non deest autem
tibi nec domestica, nec externa insti-
tutio.

tutio. Quod si ad eam voluntas tua &
studium accesserit, non dubium mihi
est, quin votis meis Deus respondeat,
sisq; aliquando in cætu Ecclesiæ vir v-
tilis, bonus patriæ ciuis, nobisq; ma-
gno ornamento futurus. In id vt sum-
ma diligentia sedulo incumbas, te, mi
charissime fili, etiam atq; etiam hortor:
& vt gratia & spiritu suo te æternus
pater adiuuet, ardentè noctes diesq;
precor. Vale Misenæ, ex schola princi-
pis, 4. Calendas Ianuarij. Anno
Christi millesimo, quingen-
tesimo, sexagesimo.

KATH-

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΣΥΝ
ΤΗ ΤΟΥ ΛΟΥΤΗΡΟΥ
ἐξηγήσει ἑλληνισί.

ΑΙ ΔΕΚΑ ΕΝΤΟΛΑΙ.

Η ΠΡΩΤΗ.

Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

Τετέσι.

Δεῖ πρὸ πάντων ἡμᾶς φοβεῖσθαι τὸν θεόν, καὶ
ἀγαπᾶν αὐτὸν, καὶ αὐτῷ μόνον πισθεῖν.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ.

οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα κυρίου ἡ̄ θεοῦ σου ἄπαι-
ματαίῳ.

Τετέσι.

Δεῖ ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ ἡ̄ θεοῦ, ἡ̄ μόνον
φοβῆν ἡμᾶς, τὰς τε ἐν τῷ ἡ̄ θεοῦ ὀνόματι γε-
νομένας κατάρτας, καὶ τὰς ἡ̄πιουρκίας, καὶ τὰς
ἡ̄ μαγῶν κακοτεχνίας, καὶ πάντα τὰ ψεύ-
δη καὶ ἀπάτας: ἀλλὰ καὶ ἐν ἅπασιν κακοῖς
τὸ θεῖον ὄνομα διὰ προσδοχῆς ἡ̄πικαλέσασθαι,
καὶ δοξάζειν, καὶ τότε δοχαρισεῖν.

Η ΤΡΙΤΗ.

Μνήσθητι τῆς ἡμέρας τῆς σαββάτων, ἀγιά-
ζειν αὐτήν.

Τετέσι

CATECHESIS, CVM
EXPLICATIONE D.
LUTHERI LATINA.

DECEM PRAECEPTA.

PRIMUM.

Non habebis Deos alienos coram
me.

HOC EST.

*Timendus præ omnibus, & amandus Deus
est, & in illum omnis collocanda fiducia.*

SECUNDVM.

Non assumes nomen Domini Dei
tui in vanum.

HOC EST.

*Timendus & amandus DEVS est, ne quem
sub nomine eius execremur, ne iuremus, ne ma-
gorum artes exerceamus, ne mendacijs & frau-
de aliquem fallamus: sed in omnibus rebus ad-
uersis illud nomen vt inuocemus, oremus, laude-
mus, illiq; agamus gratias.*

TERTIVM.

Memento vt diem Sabbati sancti-
fices.

Hoc

ΜΥΘΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΤΕΤΕΣΙ.

Δεῖ ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ τὸ θεῶν ἡμᾶς μὴ καταφρονεῖν κηρύγματι τῶν θεῶν λόγῳ: ἀλλὰ τῆτο ὁσίως σέβασθαι, ἀσμένως ἀκρόαθαι, καὶ προθύμως μαρτυροῦν.

Η ΤΕΤΑΡΤΗ.

Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιον γένη ἡμεῖς τῆ γῆς τῆ ἀγαθῆς, ἧς ὁ κύριος ὁ θεὸς σου δίδωσί σοι.

ΜΥΘΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ ΤΕΤΕΣΙ.

Δεῖ ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ τὸ θεῶν ἡμᾶς μὴ τετὸς γονεῖς, μὴ τε τὸς δεσπότες ἡμῶν ὑπερφρονεῖντας ἀλιμιάζην, ἐδὲ εἰς ὀργὴν αὐτοὺς καθίσταναι: ἀλλὰ καὶ ἀξίαν τιμὴν, καὶ ὑποηρεταῖν αὐτοῖς, καὶ ὑποφθεῖν ἡμᾶς ἐν ὑσεβείᾳ καὶ φιλοσοργίᾳ αὐτοῖς παρέχην.

Η ΠΕΜΠΤΗ.

Οὐ φονεύσεις.

ΜΥΘΟΣ ΕΚΤΟΣ ΤΕΤΕΣΙ.

Δεῖ ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ τὸ θεῶν ἡμᾶς μὴ βλάβην τῶν πλησίων σώμα, μηδὲ κακοποιεῖν: ἀλλὰ βοηθεῖν, καὶ ἐπαρκεῖν, καὶ παρεστάθαι αὐτοῖς ὅποσθ' ἐν τῷ σώματι κινδυνεύοντι.

Η ΕΚΤΗ.

Οὐ μοιχεύσεις.

ΤΕΤΕΣΙ.

H O C E S T .

*Timendus & amandus DEVS est, ne sacras
conciones, & ipsius verbum negligamus, sed vt
illud sancte veneremur, libenter audiamus, & di-
scamus.*

Q V A R T V M .

Honora patrem & matrem, vt bene
tibi sit, & sis longæuus in terra bona,
quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

H O C E S T .

*Timendus & amandus DEVS est, ne paren-
tes nostros & dominos dispiciamus, neue ad ira-
cundiam illos prouocemus: sed vt in summo ho-
nore illos habeamus, illis seruiamus & obsequa-
mur, ita vt chari nobis sint, & in precio.*

Q V I N T V M .

Non occides.

H O C E S T .

*Timendus & amandus Deus est, ne violemus
corpus proximi, aut in ipsum iniuriosi simus: Sed
vt opitulemur illi, & adsimus laboranti quavis
corporis molestia.*

S E X T V M .

Non mœchaberis.

B

Hoc

Τετέσι.

Δεῖ ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ τὸ θεῶν ἡμᾶς ἐν λό-
γοις τε, καὶ πράξει ἀγνώως καὶ καθαράς τὸν
βίον διάγειν, καὶ τῷ ἑαυτῶ γαμετῷ φιλεῖν
καὶ τιμᾶν ἕκαστον.

Η ΕΒΔΟΜΗ.

οὐ κλέψῃς.

Τετέσι.

Δεῖ ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ τὸ θεῶν ἡμᾶς τὰ τὸ
πλησίον χρήματα μὴ ἀφελῆσαι, μηδὲ ταῦτα
δολῶ καὶ ἀπάταις νοσφίζεσθαι ἀδικούντας ἐν
τῷ συναλλαγῶν: μᾶλλον ἢ τῷ ὑπάρχουσιν
αὐτῶ εἶσαν πλείω ποιεῖν, καὶ φυλάττειν.

Η ΟΓΔΟΗ.

οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τὸ πλησίον σε
μαρτυρίαν ψεύδη.

Τετέσι.

Δεῖ ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ τὸ θεῶν ἡμᾶς τὸ
πλησίον μὴ καταψεύδεσθαι, μή τε κατηγορεῖν
καὶ καταλαλεῖν αὐτῶ, μή τε γλώσση φιλο-
ψόγῳ διαβάλλειν: ἀλλὰ διαβληθεὶς ὑπερ-
απολογεῖσθαι, ἀγαθὰ καὶ πρέποντα περὶ αὐτῶ
λέγειν, καὶ εἰς τὸ βελτιον τρέπειν ἐξηγεμένους
ἅπαντα.

Η ΕΝΝΑΤΗ.

οὐκ ὀπιθυμήσεις τῷ ἐκείνῳ τὸ πλησίον σε.

Τετέσι.

H O C E S T .

*Timendus & amandus DEVS est, ut casti-
simus & modesti, cum in sermone, tum in reliqua
vita: & ut diligamus singuli coniuges, eosq; co-
lamus.*

S E P T I M V M .

Non furtum facies.

H O C E S T .

*Timendus & amandus DEVS est, ne proxi-
mi nostri pecuniam, aut bona surripiamus, aut
fucosis mercibus, alijsq; actionibus fraudulentis
nobis ea vendicemus: sed ad augendas facultates
eius, & conseruandam rem familiarem prompti-
simus.*

O C T A V V M .

Non loqueris falsum testimonium
contra proximum tuum.

H O C E S T .

*Timendus & amandus DEVS est, ne de pro-
ximo dicamus mendacium, aut iniuste illum defe-
ramus, neue existimationem eius violemus lingua
futili: sed ut illum excusemus, bene de illo loqua-
mur, & in meliorem partem interpretemur om-
nia.*

N O N V M .

Non concupisces domum proxi-
mi tui.

Τετέσι.

Δεῖ ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ εἶ θεῶν, τῆ ἐσία καὶ
τῷ οἴκῳ εἶ πλησίον μὴ ἰπιβαλῶν ἡμᾶς, μη-
δὲ τὸ δικαίων φοβάσθαι τινὶ ἰδιοποιεῖσθαι: ἀλλὰ
πεθουμένους τὰ χρήματα αὐτῶν διαφυ-
λάτῃν.

Η ΔΕΚΑΤΗ.

Ὅτι ἰπιθυμῶν τῷ γυναικῶν εἶ πλησίον
σε, εἰδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτῶν, εἰδὲ τὸν παῖδα αὐτῶν,
εἰδὲ τῷ παιδίσκῳ αὐτῶν, εἴτε εἶ βοῦς αὐτῶν, εἴ
εἶ ὑποζυγίαι αὐτῶν, εἴ ὅσα εἶ πλησίον σε ἐσὶ.

Τετέσι.

Δεῖ ἐν φόβῳ καὶ ἀγάπῃ εἶ θεῶν μὴ πρὸς
ἡμᾶς ἐφέλκεσθαι, μήδ' ἀπαγαγεῖν ἀπὸ εἶ
πλησίον τῷ γυναικῶν αὐτῶν, εἰδὲ τὸ δελικὸν καὶ
ὑψηρικὸν, ἢ τι τῶ κληνῶν αὐτῶν: ἀλλὰ νεθεῖν
αὐτῶν ἵνα ᾤσμενῶσι, καὶ ποιῶσι τὰ δεόντα.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝΤΟΛΩΝ ΤΟΥΤΩΝ

ταῦτα λέγει ὁ κύριος ἐν τῷ εἶ
ἐξόδῳ εἰκοστῷ.

Εγὼ εἰμὶ κύριος, ὁ θεὸς σε, θεὸς ζηλωτῆς,
ἀποδιδὼς ἀμαρτίας τῶ πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ
τρίτῳ καὶ τετάρτῳ γενεᾶν τοῖς μισῶσί με, καὶ
ποιῶν ἕλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με,
καὶ τοῖς φυλάσσοι τὰ προστάγματά με.

Τετέσι.

H O C E S T .

*Timendus & amandus D E V S est , ne edes
& bona proximi dolo & fraude appetamus, neue
iuris aliqua specie occupemus ipsi. Sed ad conser-
uanda ea, ut prompti & parati simus.*

D E C I M V M .

Nec desiderabis vxorem eius, non
agrum, non feruum, non ancillam,
non bouem, non asinum, nec omnia
quæ illius sunt.

H O C E S T .

*Timendus & amandus D E V S est, ne vlla
ratione abalienemus, & ad nos alliciamus vxo-
rem proximi, seruos aut quicumque ex ipsius fa-
milia, sed ut monendo eos retineamus in officio.*

D E H I S P R A E C E P T I S O M-
nibus dicit D E V S Exodi
cap. 20.

Ego sum Dominus Deus tuus, for-
tis zelotes, vsitans iniquitatem patrum
in filios in tertiam & quartam genera-
tionem, eorum qui oderunt me, & fa-
ciens misericordiam in millia, his qui
diligunt me, & custodiunt præcepta
mea.

B 3

Hoc

ΤΥΤΕΣΙ.

ἀπὸ λεί ο θεός καὶ Ἰπικηρύτῃ ζημίαν ἀπα-
σι τοῖς τὰ πρῶτα γράμματα ταῦτα τῷ θεοῦ αἰνέσει.
διόπερ δεῖ ἡμῶς μὴ εἰς αὐτὰ ἀμαρτάνειν, τὴν ὀρ-
γὴν αὐτῶν φοβούμενος. τοῖς ἢ πῆθομένοις τὴν
χάριν αὐτῶν καὶ ἀγαθὰ πάντα ὑποχρεῖται. τέ-
νεκα δεῖ ἀγαπᾶν αὐτῶν, καὶ ταῖς ἐντολαῖς ταύ-
ταις σπουδαίως ἐμμένειν.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ
ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

Πιστῶ εἰς ἓνα θεόν, παντοκράτορα, ποιη-
τὴν τῆς οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.

ΤΥΤΕΣΙ.

Πιστῶ, ὅτι ἓς θεὸς τὴν γένεσιν ἐμὲ ἔχων,
σὺν ἀπαντί τῷ γιγνομένῳ, ὅς σῶμά μοι, καὶ
τὴν ψυχὴν, τὰς ὀφθαλμούς, τὰ ὦτα, καὶ τὰ
ἄλλα μέλη, αὐτόν τε τὸν λόγον καὶ τὰς αἰδή-
σεις πάσας ἔδωκε, καὶ νῦν ἐπι τηρεῖ, Ἰπικημέ-
μενός με τῆς ἐσθῆτος, τῆς ὑποδημάτων, τῆς τρο-
φῆς, καὶ τῆς οἰκίας. πρὸς ἢ τέτοις, τῆς γυναικός,
σὺν τοῖς παισὶ, ἀρχῶν τε, καὶ τῆς θρεμμάτων,
καὶ πάντων τῶν Ἰπικηδείων πρόνοιαν ἔχων, ὅπως
αὐτὰ ταῦτα ἱκανῶς καθ' ἡμέραν ἐκάστην ὑπάρ-
ξῃ. Διὰ ἢ τὴν θεῖαν καὶ πατρῶαν, ἣν πρὸς με
ἀνάξιον ἔχῃ εὐνοίαν, καὶ ἔλεος, ἀπαλλάτῃ με
τῶν κινδύνων, καὶ ὅτι κακῶν ἀπάντων σώσει ῥυό-
μεν.

H O C E S T .

Minatur Deus poenas omnibus ijs, qui has leges perrumpunt. Itaq; eius ira nobis metuenda est, ne ab ijs discedamus. Gratiam vero suam & amplissima premia proponit omnibus satisfacientibus. Ob quam causam diligendus est, & in ipsum omnis collocanda fiducia, & libenti animo legi diuine parendum.

S Y M B O L V M

A P O S T O L O R V M .

Credo in vnum Deum, patrem omnipotentem, creatorem coeli & terræ.

H O C E S T .

Credo me cum tota rerum vniuersitate à Deo creatum esse, qui corpus mihi & animã, oculos, aures, & reliqua membra, nec non rationem, sensusq; omnes & largitus est, & conseruat. Vestibus mihi insuper & calceamentis, cibo & potu, edibus, uxore & liberis, agris, pecoribus, & cæteris bonis, ad conseruandam vitam necessarijs, abunde cotidie prospicit. Proque sua paterna & diuina benignitate, atque misericordia, præter meum meritum, indignum me in omnibus periculis protegit, & in aduersis tuetur ac defendit.

B 4

Ob qua

μενΘ. τὸτ' ἕνεκα τῷ χάριτι αὐτῷ δοποιῆσαι
ἐφείλω, ἐπι ἧ ἔπαινον, καὶ ὑπακοῆν. ταῦτα
ἀληθέστατά ἐστι.

καὶ εἰς Ι Η Σ ΟΥ Ν ΧΡΙΣΤΟΝ υἱὸν
αὐτῷ μονογενῆ, κύριον ἡμῶν, συλληφθέντα ἐκ
πνεύματΘ ἀγίου, τεχθέντα ἐκ μαρίας τῆς
παρθένου, παθόντα ὑπὲρ πάντων πιλάτου, σαυ-
ρωθέντα. θανόντα καὶ ταφέντα, κατελθόντα
εἰς ἄδου, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν,
ἀνελθόντα εἰς οὐρανὸν, καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν
τοῦ πατρὸς παντοκράτορΘ, ὅθεν ἐλπίσει κρι-
ναὶ ζῶντας, καὶ νεκρούς.

ΤΙΣΤΕΣΙ.

πιστῶ Ιησοῦ χριστὸν θεὸν εἶναι ἀληθινόν,
καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων αἰώ-
νων. ἐπι ἧ τεχθέντα ἐκ μαρίας τῆς παρθένου ἄν-
θρωπον τέλειον, ὄντα κύριον τῷ ἐμῶν, δι' ὃν ὁ πα-
λαίωρΘ ἐγὼ, καὶ καλακροθεὶς ἐσώθην. ὅς
καὶ περὶ ἐμῶ ἀγωνιζόμενΘ ἐνίκησε, καὶ με
ἐλυτρώσατο ἀφ' ἁμαρτιῶν πασῶν, καὶ τὸ
θανάτου, καὶ τοῦ διαβόλου δυνάμεως, ἕτε χρι-
στῶ, ἕτε ἀργυρίου, ἀλλὰ τὸ αἷμα αὐτῷ τιμω-
ροῦτον ὑπὲρ μου ἐκχυῶν, παθόντε, καὶ θανόντι
καὶ ἀνελθόντι, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐ-
τῶν, γένηται αὐτῶ οἰκεῖΘ, καὶ ὑπαρξήσω αὐ-
τῶ δίκαιΘ, καὶ ἁμαρτῶ καὶ μακάριΘ ἐν τῇ
αἰωνίῳ

Ob quæ beneficia & gratias illi debeo maximas,
& celebrandus à me, summaq; obœdientia colen-
dus est. Hæc certa & verissima sunt.

Et in IESVM CHRISTVM, fili-
um eius vnicum, Dominum nostrum,
qui conceptus est de Spiritu sancto,
natus ex Maria virgine, passus sub
Pontio Pilato, crucifixus, mortuus &
sepultus: descendit ad inferna, tertia
die resurrexit à mortuis, ascendit ad
coelos, sedet ad dexteram Dei patris
omnipotentis, inde venturus est iudi-
care viuos & mortuos.

H O C E S T .

Credo IESVM CHRISTVM verum
esse DEVM, & à patre ab eterno genitum: ve-
rum item ex Maria virgine hominem natum,
eundemque DOMINVM meum, qui me homi-
nem perditum, & sempiternæ pœnæ, ac morti ad-
dictum, à peccatis, à morte, à potestate Diaboli,
non auro vel argento, sed sacrosancto & precioso
suo sanguine profuso, passionis suæ ac mortis inno-
centia redemit, sibiq; recuperavit, ut ipsius iam to-
tus factus, sub ipso viuã & verè iustus ac innocens

B 5 in eter-

αἰωνίῳ ζωῇ ὡσπερ ἐκ τῶν νεκρῶν αὐτὸς ἀνέστη, ζῆ-
τε, καὶ ἀρχὴ εἰς πάντας αἰῶνας. ταῦτα ἀληθέ-
στατά ἐστι.

Πισθῶ εἰς πνεῦμα ἅγιον, ἁγίαν ἐκκλη-
σίαν καθολικὴν, ἁγίων κοινωνίαν, ἀφεσὶν ἁ-
μαρτιῶν, σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ ζωὴν αἰώνιον.
ἀμὲν.

Τῆτέσι.

Πισθῶ εἰς πνεῦμα ἅγιον ἁγίον ἔργον εἶναι
τὴν πίστιν μὲν. καὶ τὴν Ἰησοῦ χριστοῦ ἐπίγνωσιν
ἐξω λογισμῶν καὶ ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἀπά-
σης. ὁ ἐκαλεσέ με διὰ τῶν εὐαγγελίων κήρυ-
γμα, καὶ τοῖς δώροις ἐαυτοῦ ἐφώτισεν, ἐν ᾧ πί-
στις ἀληθινὴ ἠγίασε τε καὶ διεφύλαξε. ὡσπερ
κατὰ πάντας τὴν γῆν τὴν ἐκκλησίαν καλεῖ
τε, καὶ σωμαθροίξῃ, φωτίζον αὐτὴν καὶ ἁγιάζον,
καὶ ἐν πίστι μίαν ἔσαν ἀληθῶς διδασκάζον. ἐν
δὲ αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ ἅπασιν τοῖς πισθῶσι
πάντας τὰς ἁμαρτίας καθεκάστῳ ἰκανῶς ἀ-
φίησι, καὶ με ἐκ τῶν νεκρῶν ἡμέρα τῇ ἐσχάτῃ ἐγεί-
ρων, δώσῃ ζωὴν αἰώνιον σὺν ἅπασιν εἰς τὸν χρι-
στον πισθῶσι, ταῦτα ἀληθῆστατά ἐστι.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΚΥΡΙΑΚΗ.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τῆτέσι

Τῆτοι

in eterna beatitudine perpetuo ipsi seruiam. Sicut ipse mortuus reuixit, & in omni aeternitate uiuit & regnat. Hec certa & verissima sunt.

Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam, Amen.

H O C E S T.

Credo fidem & agnitionem Christi nec rationis mee, nec humane alicuius in me virtutis, sed sancti Spiritus esse opus. Per quem Euangelij uoce uocatus, & cuius gratia illuminatus, ueraq; fide sanctus & conseruatus sum: ut & per totum terrarum orbem Christi Ecclesiam uocat, colligit, illuminat, & in uera fide conseruat. In qua mihi cum omnibus in Christum credentibus delicta omnia benigne ignoscit cotidie, & die extrema à mortuis credentes nos excitabit, ut eterne uite cum Christo faciat participes. Hec certa & verissima sunt.

O R A T I O D O -
M I N I C A.

Pater noster qui es in coelis.

H O C E S T.

Vale

Τέτοις τοῖς ῥήμασι προσκαλοῖ ἡμᾶς ὁ Θε-
ὸς, εἰς τὸ πισθεῖν πατέρα εἶναι αὐτὸ ἀληθινόν,
καὶ παῖδας αὐτοῦ ἡμᾶς γνίσκας, ἵν' ὡπερ παῖ-
δες πατρὶ ἀγαπητῷ, καὶ ἡμεῖς προσδύχομε-
θα αὐτῷ θαρρῶντες, καὶ ἀγαθὴν ἐλπίδα ἔχ-
οντες.

ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.

Τετέσι.

τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἅγιον μὲν καθ' αὐτὸ ἐστὶ.
αἰτέμεθα ἢ τὸ ἐν ἡμῖν ἀγιασμὸν. ἀγιάζε) ἢ
Διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ῥήματα) διδαχὴν καθαρῶ-
τε καὶ ὑγιῆ. καὶ Διὰ τὸ βίον ὅσιον, πρέποντα
ἡμῖν τοῖς τοῦ Θεοῦ ἰούσι. τέτο σὺ δὸς ἡμῖν, ὡ πά-
τερ ἐράνιε. ὅσις ἢ μὴ τε καθαρῶς διδάσκη,
μηθ' ὀσίως τὸ βίον Διὰ τὴν, δι' αὐτὸ τέτον τὸ Θεοῦ
ὄνομα βεβηλῆται. ἀλλὰ σὺ, ὡ πάτερ ἐράνιε.
τέτο τὸ κακὸν Διακώλυσον.

ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.

Τετέσι.

ἢ τοῦ Θεοῦ βασιλεία μηδ' αἰτεμένων ἡμῶν
αὐτομάτως ἐρχε) : ἀλλ' ἰκετεύομεν ἵνα ἐπὶ
ἡμᾶς ἐρχη). τέτο ἢ γίνε), ὅταν τὴν τοῦ Θεοῦ
ματ) ἀγία δωρεάν ἡμῖν διδώ ὁ πατήρ ἐρά-
νι), καὶ αὐτοὶ Διὰ τὴν χάριν αὐτοῦ τῷ ῥήματι
αὐτοῦ ἀγίῳ πισθεύοντες, θεοφιλεῖ καὶ τὸ ἐν τῷ πα-
ρόντι βίον, καὶ τὸ ἄλλον αἰώνιον Διαβιώμεν.

γρηθή-

Uult nos his verbis in initio ad credendum allicere Deus, & se patrem verum, & nos veros eius esse filios: ut omni timore abiecto, plena ipsum fiducia inuocemus, non aliter, quam filii dilecti parentem suum charissimum.

Sanctificetur nomen tuum.

H O C E S T.

Oramus, ut nomen Dei, quod per se sanctum est, à nobis quoque sanctè & religiose colatur. Quod tum sit, cum sacrarum literarum doctrina purè & sincere traditur, & nos conuenienter verbo Dei, ut filios Dei decet, piè & sanctè vitam agimus. Quod tu nobis largire ò coelestis pater. At qui aliter vel docet, vel viuit, is nomen Dei inter nos profanum facit. A quo scelere, tu fac, aeternè pater, ut procul abesse possimus.

Adueniat regnum tuum.

H O C E S T.

Regnum Dei etiam ultrò aduenit nobis non orantibus: verum oramus, ut ad nos veniat. Fit id autem, cum spiritum suum sanctum nobis largitur coelestis pater, cuius gratia illuminati credamus doctrinae sanctae, & piè cum in hac, tum in altera aeterna vita viuamus.

Fiat

γρηθήτω τὸ δέλημά σου, ὡς ἐν ἔρανῳ, καὶ
ἐπὶ τὴν γῆν.

Ταῦτά ἐστι.

ἢ ἔστι θεῶν ὁδοκία γινέσθαι μὴτ' αἰτεμένων
ἡμῶν. ἀλλ' ὅμως δέομεθα, καὶ ἐν ἡμῖν γνέσθαι
αὐτῶν. ταῦτο ἢ γινέσθαι, ὅταν ἀπαίρηται ὁ θεὸς, καὶ
ἀκυροῖ πάνσαν κακοβουλίαν, καὶ δέλημα κω-
λύον ἀγιάζῃ τὸ θεῖον ὄνομα, καὶ εἰσελθεῖν πρὸς
βασιλείαν αὐτῶν, οἷάπερ ἐστὶ τὸ ἔστι διαβολὰ δέ-
λημα, καὶ ἔστι κόσμος, καὶ τὴν σαρκὸς τὴν ἡμετέρας:
ἀλλ' αὐτὸς σερῖσθαι ἡμᾶς, καὶ μέχρι τῶν ἔστι βίβ
τελευτῆ τῶ λόγῳ αὐτῶν πιστεύουσα διαφυλάτ-
ται. αὕτη ἢ ἔστι θεῶν ὁδοκία ἐστὶ.

τὸ ἄρτον ἡμῶν, τὸ ἐπιείσιον δὸς ἡμῖν σήμε-
ρον.

Ταῦτά ἐστι.

ἄρτον τὸ ἐπιείσιον ὁ θεὸς δίδωσι καὶ τοῖς
κακοῖς ἀπασιν, ἀνδρῶν τὴν δεήσεως ἡμετέρας,
αἰτέμεθα ἢ ἡμᾶς ἐπιγνώσθαι, καὶ μετ' ἐπι-
χειρίας λαβεῖν τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιείσιον.
πάντα ἢ τὰ ἐπιτήδεια, καὶ πρὸς ταῦτον
τὸν βίον ἀρμόδια, ἄρτος ἐστὶ ὁ ἐπιείσιος
δηλονότι ὁ σῖτος, καὶ πῶτος, τὰ ὑποδή-
ματα, καὶ οἰκήματα, οἱ ἀγροὶ, αἱ ἀγέλαι,
σὺν τοῖς ἄλλοις κτήμασι, πρὸς ἢ ταῦτοις ἢ γυ-
νὴ ἀγαθῆ, οἱ παῖδες ὁπθῆεις, οἱ δέλοι ὑπὸ ἡκούσι
οἱ ἄρ-

Fiat voluntas tua, quemadmodum
in caelo, sic etiam in terra.

H O C E S T.

*Bona & propensa DEI propitij voluntas fit,
etiamsi nos non oremus: petimus tamen, ut a no-
bis quoque fiat. TUM autem fit, cum consiliorum
omnium & voluntatis prave conatus infringit
Deus & comprimit, quibus profanum fit nomen
eius sacrosanctum, & ipsius regnum extermina-
tur. Cuiusmodi sunt, voluntas Diaboli, mundi
& carnis nostrae. Contra quos ipse nos corroborat,
& ad extremum usque vitæ spiritum, verbo & fide
firmos & constantes conseruat. Hæc bona &
propensa Dei propitij voluntas est.*

Panem nostrum cotidianum da no-
bis hodie.

H O C E S T.

*Panem cotidianum largitur DEVS nec o-
rantibus nobis, etiam improbis. Verum oramus
ut eius beneficium agnoscamus, eoque cum gratia-
rum actione fruamur. Panem autem cotidianum
vocamus, omne id, quod ad alendū & sustentandū
corpus necessarium est: ut sunt, cibus, potus, ve-
stes, calcei, edes, agri, pecora, cum reliquis bonis
& facultatibus. Itemque vxor bona, liberi obe-
dientes, seruique fideles.*

Tum

οἱ ἄρχοντες ὅσιον καὶ δίκαιοι, ἡ δὲ χὴ μὴ χα-
λεπή, ἡ δὴ μερῶν, ἡ εἰρήνη, ἡ ὑγίεια, ἡ παιδῶν
ἀγωγή, ἡ δόξα καλὴ, οἱ φίλοι ἐσθλοὶ, οἱ γεί-
τονες πιστοὶ, καὶ τὰ ὅμοια.

καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφθλήματα ἡμῶν, ὡς
καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφθλέταις ἡμῶν.

ΤΙΣΤΕΣΙ.

αἰτέμεθα, ἵνα μὴ παρακῆσῃ ὁ πατήρ
ἐξάνιⓄ περὶ ὧν δεόμεθα, ταῖς ἀμαρτίαις ἡ-
μῶν ὀργιζόμενⓄ. ἔτε γὰρ ἄξιοι τέτων ἐσμέν,
ἔτε ὡς μισθὸν ἀπαιτέμεθα: ἀλλ' ὅπως διδῶ
κατὰ τὸ ἔλεⓄ αὐτῷ ἡμῖν τοῖς καθεκάστῳ
πολλάκις ἀμαρτάνουσι, καὶ ἐν ταῖς αἰτίαις
μεγίσταις ἔσι. παρ' ἡμῶν δὲ ἰὺ καὶ τὸς ἄλλας
ἀνυποκρίτως τὴν ἀφέσεως τὸ ἔξοδος εἰκός, καὶ
σπυδαίον ἡμᾶς προθύμως δευγετεῖν τὸς καὶ
εἰς ἡμᾶς ἐξαμαρτάνοντας.

καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πνεύματον.

ΤΙΣΤΕΣΙ.

Ὁ θεὸς μὲν ἐδενὶ τῷ πνεύματι αἰτιⓄ
γίνεⓄ. δεόμεθα ἡ αὐτῷ Διαφυλάτῃν ἡμᾶς, καὶ
τηρεῖν, ἵνα μὴ ἐξαπατῶσιν ἡμᾶς ὁ ΔιάβολⓄ
καὶ ὁ κόσμⓄ, καὶ ἡ σὰρξ ἡμετέρα, κατασῃ-
σαντα εἰς πλὴν ἀπιστίαν, καὶ ἐλπίδⓄ ἀγαθῆς
σερήσαντα, καὶ ἀνάγκης τινός, ἢ κακίας αἰτίαι
ἡμῖν γινόμενα. ἰὺ δέποτε πνευματώμεν ἕως
αὐτῷ.

Tum pijs & suorum amantes domini, imperia salutaria, bona & serena tempestates, pax, sanitas, disciplina, existimatio bona, amici boni, & vicini fideles, & id genus alia.

Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris.

H O C E S T.

Oramus, ne pater cœlestis delictis nostris offensus, has preces nostras repudiet, qui nec his digni sumus, nec merita petimus: sed cum quotidie multum peccemus, & poenas tantum mereamur, ut pro benignitate sua nobis hæc largiatur. Vicissim autem nos ex animo delicta alijs condonabimus, & benignè illis faciemus.

Et ne nos inducas in tentationem.

H O C E S T.

Non tenet quidem quenquam nostrum Deus, verum oramus, ut cōtra Diaboli, carnis nostre & mundi fallacias atq; corruptelas, ipse nos tuetur, & cōseruet, ne amissa in ipsum fiducia aut desperemus, aut in magnam aliquam turpitudinē
C & fla-

αὐτῶν, ὡς ἐν μάχῃ ἀριστεύοντες, τῆς νίκης ἐγκρα-
τεῖς γενώμεθα.

ἀλλὰ ρῆσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Τετέσι.

ἐνταῦθα συλλήβδην δεόμεθα τῷ πατρὸς
ἕρανίᾳ, ῥύσαις ὑμᾶς ἀπὸ πάντων τῶν τε ψυ-
χῆς, καὶ τοῦ σώματος κακῶν, ἅμα καὶ τῶν κτη-
μάτων, καὶ τῆς δόξης. καὶ ἵνα ἐν τῇ τῷ βίᾳ τε-
λευτῇ διδῶ ὁσίως ἀποθνήσκῃν, ἰλεῶς τε ἐκ τῶν
θηνῶν, καὶ τῆς παλαιπωρείας τῆς ἀνθρωπίνης βίᾳ
πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὸ ἕρανὸν ἀναλάβῃ.

Ἀμὲν.

Ταύτη τῇ λέξει βεβαιῶμεν πλὴν πεποιθή-
σιν τῷ ἕρανίῳ πατρὶ διαρέτας εἶναι, καὶ
οἷας ἐξακροθῆναι ταύτας τὰς δούχας. αὐτὸς
γὰρ ἕτως ἡμᾶς προσδύχεσθαι ἐκέλευσε, καὶ αὐ-
τὸν προσδέξασθαι πλὴν δέησιν ἡμῶν ὑπερέχετο.
ἀμὲν, ἀμὲν, τετέσι, ναὶ ναὶ, καὶ ἕτως ᾄροι-
το.

ΠΕΡΙ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ.

Οὐ μόνον ὕδωρ ἐστὶ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ
ὕδωρ πλὴν τοῦ θεοῦ ἐντολῶν ἔχον. ἕτως γὰρ λέγει
ὁ χριστὸς ἐν τῷ τῷ ματθαίᾳ ἐσχάτῳ.

ποροῦ-

& flagitium prolabamur : & si quando ab ijs impugnemur , ut vincamus , reportemusq; victoriam.

Sed libera nos à malo.

H O C E S T .

His verbis summatim petimus , ut ab incommodis omnibus tum corporis & animæ , tum fortunarum & fame , nos Deus liberet : faciatque , ut animam agentes , mortem piè obeamus , & ipsius gratia adiuti ex hac miserrima hominum vita ad cœlos demigremus.

Amen.

Monet nos hoc verbum , gratas D E O , & exauditas esse preces nostras certissime. Petimus enim iussi ab eo , qui se nos exauditurum promisit. Amen, Amen, quod est , Etiam, Etiam, & ita fiet.

D E B A P T I S M O .

Baptismus non aqua sola est , sed cum verbo & mandato D E I coniuncta aqua , & connexa. Ita enim apud Matthæum capite ultimo Christus inquit :

C 2

Eun-

πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη,
βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ
τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

τὸ ἔσφαινον καὶ ὁ καρπὸς ὃν ἅπασιν τοῖς
πιστεύουσιν πορίζεται τὸ βαπτισμὰ ἐστίν, ἢ τὴν ἁμαρ-
τιῶν ἀφεσιν, καὶ ἡ ἀποδοξάνουσι καὶ τὴν ἀθεοβόλη
ἀπολύτρωσιν, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιον, ὡς περὶ ἐπαγ-
γγελία, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ ῥήματα ἐν τῷ ἁγίῳ μάρτυρι
ἐσχάτῳ λέγουσι: ὁ πιστεύσας καὶ ὁ βαπτισθεὶς
σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπισθήσας κατακριθήσεται.

ἐστὶν ἡ τοσαύτη δύναμις ἐκ τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ
τοῦ θεοῦ ῥήματος ὁ σὺν τῷ ὕδατι ἐστίν, καὶ τὴν
πίστεως τὴν ὑπομένουσαν τῷ θεοῦ ῥήματι. ἀνδρὶ γὰρ
τοῦ θεοῦ ῥήματος τὸ ὕδωρ μόνον ὕδωρ ἐστίν, καὶ
μὴ βάπτισμα, σὺν ἡ τῷ ῥήματι τοῦ θεοῦ, βάπτισ-
μὰ ἐστίν, τὸ ζῶν ὕδωρ τοῦ θεοῦ χάρι-
τος μετὸν, καὶ λυτῶν παλιγγενεσίας ἐν τῷ
ἁγίῳ πνεύματι, ὡς περὶ πρὸς τὸ τίτον λέγει ὁ ἁ-
γιὸς παῦλος: ὅτι ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ,
ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτὸ ἔλεον
ἔσωσεν ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τὴν παλιγγενεσίαν, καὶ
ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, ὃ ἐξέχεεν
ἐφ' ἡμᾶς πλεονεξίας διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ σωτῆρος
ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κλη-
ρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰώνιας.
πιστὸς ὁ λόγος.

σημαίνη

Euntes docete omnes Gentes, baptisantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Fructus autem baptismi est, delictorum venia, liberatio à morte & Diabolo, & aeterna beatitudo. Quem fructum credentes omnes percipiunt, ut verbum Dei promittit: Qui crediderit (inquit apud Marcum extremo capite Christus) & baptizatus est, saluus erit. Qui vero non crediderit, condemnabitur.

Tanta igitur vis non aqua est, sed verbi DEI cum aqua coniuncti: & fidei, que adhibetur verbo quod cum aqua est. Neque enim sine verbo DEI aqua baptismus, sed sola aqua est. At verbum DEI facit ut sit baptismus: hoc est, aqua, in qua vita & gratia DEI redundans est: & lauatio, qua Spiritu sancto renascimur, ut Divus Paulus ad Titum tertio capite: Per lacerum, inquit, regenerationis & renouationis SPIRITVS SANCTI nos saluos fecit, quem effudit in nos opulenter per IESVM CHRISTVM saluatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius heredes simus secundum spem vitæ aeternæ. Certus sermo est.

σημαίνῃ τὸ βαπτίζῃν, δεῖν ἐν ἡμῖν πλὴν τῆς
παλαιᾶ ἀνθρώπου φύσιν διεφθαρμένην συν-
ταῖς ἀμαρτίαις, καὶ ἀπάσαις ταῖς Ἰπιθυμίαις
ὑπὸ τῆς μετάνοίας, καὶ ἐγκρατείας βυθίζεσθαι καὶ
νεκροῦσθαι. πάλιν ἢ τὸ νέον ἄνθρωπον ἐγερθῆναι
καθ' ἑκάστῳ ὡς δικαίον τε καὶ καθαρὸν ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ βίον εἰς τὰς αἰῶνας ἀγάγη, ὡς περὶ πρὸς
τὰς ῥωμαίους ἐν τῷ ἔκτῳ λέγει ὁ ἅγιος Παῦ-
λος.

συνελάφημεν ἐν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσμα-
τος εἰς τὸ θάνατον, ἵνα ὡς περὶ ἠγέρθη ὁ Χριστὸς
ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, ἕτω καὶ
ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν.

ΠΕΡΙ ΔΕΙΠΝΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ.

τὸ δεῖπνον τὸ κυριακὸν ἀτρεκέως, καὶ τῶν
ὄντων τὸ σῶμά ἐστι καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν, ἐν τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ οἴνῳ ὑπὸ αὐτῆς τοῦ
Χριστοῦ διαταχθέν, ἵνα ἡμεῖς Χριστιανοὶ ὄντες
φάγωμεν, καὶ πίνωμεν. καὶ ἕτως γράφουσιν οἱ
ἅγιοι ἀγγελισταί, ὁ ματθαῖος, ὁ μάρκος,
ὁ Λουκᾶς, καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος.

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ, ἣ παρεδί-
δοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἐκλάσει,
καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων, λάβετε,
φάγετε, τὸ ἐστὶ τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν
διδόμενον. τὸ ποιεῖτε εἰς πλὴν ἐμὴν ἀνάμνη-
σιν.

Admonemur autem, dum immergimur, oportere naturae nostrae veteris, & corruptae concupiscentias, & peccata poenitendo submergi quotidie, atque extingui, & prodire nos homines novos, & reuiuiscere, ut iusti & mundi coram Deo perpetuo uiuamus. Idque significari baptismo, diuus Paulus docet ad Romanos 6.

Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut, quemadmodum Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitae ambulemus.

D E C O E N A

D O M I N I.

Sacramentum altaris sub pane & uino uerum corpus & sanguis est Domini nostri Iesu Christi, ab ipso institutum, ut edamus & bibamus nos, qui nomen eius profitemur. Ita enim Euangelistae, S. Mattheus, Marcus, Lucas, & D. Paulus testantur:

Dominus noster I E S U S C H R I -
S T V S, in ea nocte qua traditus est, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit ac dedit discipulis suis, dicens: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro uobis datur: hoc facite in mei commemoratio-

C 4 nem.

σιν. ὡσαύτως μὲν τὸ δεῖπνῆσαι λαβὼν τὸ πο-
τήριον, καὶ δι' χειρῶν ἑδωκεν αὐτοῖς, λέ-
γων. λάβετε καὶ πείτε αὐτῶ πάντες, τῆτο τὸ
ποτήριον ἢ καινὴ διαθήκη ἐστὶ, ἐν τῷ αἵματί
μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν. τῆτο ποιεῖτε, ὅσακις αὐτὸ πίνητε, εἰς
τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

τὸ ἢ φαγεῖν, καὶ πίνην τίνα ὠφέλιαν παρέ-
χε), φαίερὸν ἐστὶν ἐκ τῆτων τῶν ῥημάτων: ὑπὲρ
ὑμῶν διδόμενον, καὶ ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁ-
μαρτιῶν. ὅτι δηλονότι ἐν τῷδε τῷ δείπνῳ τοῖς
ῥήμασι τῆτοις τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις σὺ τῆ
ζωῆς αἰώνια μακαρία λήξῃ ὑμῖν δίδο), τῆ γὰρ
τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις ἢ ζωὴ καὶ τὸ μακάριον ἐπέ).

τῆ τῶν ἀγαθῶν τυγχάνομεν σὺν δὲ
τῶν φαγεῖν καὶ πίνην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ῥημάτων, ὑπὲρ
ὑμῶν διδόμενον, καὶ ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁ-
μαρτιῶν, κεφάλαιον ὄλων τῶν δείπνων ἐν τῷ φα-
γεῖν καὶ πίνην, καὶ ὁ πιστεύων τῆτοις τυγχάνῃ,
ὡσπερ λέγουσι, τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσεως.

Πιστεύοντες δὲ, καὶ ἄλλη τινὶ παρεσκευά-
σθαι, σωφρονῶς μὲν ποιῶσι. ὁ πισθεὶς ἢ
ἐκ τῶν ῥημάτων τῆτων, ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον καὶ
ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, μόνος ἀξίος
ἐστὶ, καὶ καλῶς παρεσκευασμένος. ὁ ἢ ἀπισ-
τῶν, ἀνάξιος, καὶ ἢ καλῶς παρεσκευασμένος, ὅτι
τῶν ῥημάτων, ὑπὲρ ὑμῶν, τῶν πῖναι ἀπαλεῖ ἀπάντων.

nem. Similiter & postquam cœnauit, accepto calice, cum gratias egisset, dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic calix nouum testamentum est in meo sanguine, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite, quotiescunque biberitis in meam commemorationem.

Huius Sacramenti fructum hæc verba ostendunt: Pro vobis traditur & effunditur in remissionem peccatorum, quæ delictorum veniam, vitam & beatitudinem nobis pollicentur. Vita enim & beatitudo cum delictorum venia colligatae sunt arctissime.

Tanta autem bona contingunt nobis, non quod edamus aut bibamus, sed quod his ipsis verbis, Pro vobis traditur & effunditur in remissionem peccatorum, quæ sunt huius Sacramenti caput, dum manducamus & bibimus, fidem adhibemus, quæ ipsa, ut verba promittunt, delictorum veniam adipiscitur.

Qui ieiunia aliasque exteriores preparationes adhibent, faciunt y quidem discipline opus, sed dignus is solus est tanto munere, qui verbis his credit: Pro vobis traditur & effunditur in remissionem peccatorum. At qui dubius est, nec ijs credit, is nec dignus, nec bene instructus est, propterea quod hæc verba, Pro vobis, ardentem cordis fidem requirant.

C 5

A D

non sicut in ...
recepto ...
hic ...
...
...
...
...
...
...
...

...
...
...
...
...
...
...
...
...

...
...
...
...
...
...
...
...
...

...
...
...
...
...
...
...
...
...

...
...
...
...
...
...
...
...
...

...
...
...
...
...
...
...
...
...

AD PVEROS
CATECHISMI, ET SA-
CRARVM LITERARVM
studio deditos.

QVVM euulganda rursus typis esset
Græca hæc, & Latina Catechismi D.
Lutheri interpretatio, placuit interpreti,
vt ad capita doctrinæ huius singula accõ-
modatæ adderentur sententiæ sacræ, qui-
bus non solum confirmata magis, & expli-
cata ea essent, quæ in Catechismo docen-
tur: sed vt & pueri, qui discunt exercen-
di sese in hoc religionis, & pietatis studio
commoditatem, & facultatem maiorem
haberent, meliusq; in eo, & tutius, vel
sponte sua possent progredi. Visum enim
fuit, id non alia ratione rectius fieri posse,
quam si eiusdem doctrinæ testimonia satis
multa coniuncta haberent, atque ea de-
prompta tantum è sacris literis, quarum
per se ea lux est, & puritas, vt, quæ ad sa-
lutem homini sunt necessaria, sine ambi-
guitate, & obscuritate omni diuinitus sint
reuelata ita, vt intelligi possint etiam abs-
que interprete, modo fides, adiuuante
sancto Spiritu, adhibeatur simpliciter, &
facefiat hinc procul omnis ingeniosa, &
nimis exquisita expositio. Quod quidem
si per-

si persuaderi sibi paterentur homines hu-
mani ingenij excellentia acuti minus di-
sputationum, & contentionum excitare-
tur in ecclesia Dei, quarum certè tempo-
ribus omnibus causa alia non fuit, quàm
quod quæ per se lucida in sacris literis, &
minimè obscura sunt, dum ad mentis no-
stræ intelligentiam, & rationis iudicium
reuocamus, nec fide simpliciter ample-
ctimur, caliginosa, & figurarum tenebris
inuoluta arbitremur, simulq; quæ natura
sua sunt purissima, glossis, & interpreta-
tionibus conturbemus, inquinemus, &
veneno tanquam inficiamus pestilentissi-
mo. Sed de his hîc locus non est. Valeant
qui sic statuunt, & quia ita libet, illustrent
fanè solis lumen oculorum suorum acie, &
radios eius suo contentur vincere acumi-
ne, donec excæcati tandem prorsus in æ-
ternas seipfos tenebras præcipitent. Ad
nostrum propositum quod attinet, spera-
mus consuluisse nos hac opera pietatis
puerorum studio, neq; absq; fructu quas-
dam selectas, & doctrinæ huic conueni-
entes, additas esse sacras sententias, non
è Bibliorum volumine vniuerso, sed è po-
steriore, nouo testamento solum descri-
ptas. Hic enim liber omnium esse potest
in manibus, & ex eo inquiri facile, quo
quidq; loco scriptum sit. Feret autem sine
dubio

dubio hic labor fructus quam plurimos, si
præceptorum in scholis in proponendo,
explicando & exercendo diligentia non
defuerit, quæ non tam in eo posita est,
vt expedite, sine intellectu tamen, me-
moriter pronunciare pueri verba possent,
quam si opera datur sedulo, vt doctrinam
intelligant, & ad suam quamq; Catechis-
mi partem referre, & accommodare haf-
ce sententias, atq; interrogati ijs rectè vti
possint. Ideo non minus quam capita ipsa,
pueris ediscendæ quoque sententiæ sunt,
q; difficile futurum non est, quum quodq;
caput numerum earum ad se pertinentem
exiguum habeat. Ad hæc & hic fructus ac-
cedet postea, vt quò quisq; est adolescens
pietatis studiosior, eò in colligendis &
cumulandis huius generis alijs erit dili-
gentior. Hoc quantum non ipsis solum ad
sacrarum literarum intelligentiam fit
profuturum: sed & quam ad puritatem
doctrinæ in ecclesiæ conseruandam neces-
sarium, non ego in præsentis scribam, sed
D. Lutherum puerorum magistri audiant,
cui bene monenti non obtemperare ne-
fas esse optimus quisq; iudicat. Sic igi-
tur ille: Vos, inquit, qui incumbitis sacris
literis, ante omnia constituite, quid cre-
datis in religione Christiana, vt habeatis
articulos fidei munitos bonis texti-
bus

bus scripturæ sanctæ, & bene meditados.
Deinde quando tecum volunt disputare
vel Satan, vel eius instrumenta hæretici,
tunc obijce eis illos textus, & defere
eos, dicens: Cauillationes, & specula-
tiones tuas audire nolo, hoc enim dicit
Sp. sanctus, qui me monuit vt audirem,
& aurem inclinarem, &c.

Et paulò post:

Quare prima hæc Theologi cura sit, vt
fit bonus textualis, vt appellant, & te-
neat hoc principium primum: In sacris
rebus non esse disputandum, aut philo-
sophandum,

Et mox:

In Theologia tantum est audiendum
& credendum, & statuendum in corde,
Deus est verax, quantumcunque ratio-
ni videantur absurda, quæ in verbo suo
dicat in Psal. XLV.

Alter locus extat lingua Germanica in-
ter conciones in natali die Domini ha-
bitas, quem sic latinum fecimus:

Hoc igitur modo ad fidei articulos sta-
biliendos, & probandos in sacris literis
discendis assuefaciendi eramus, alioqui
audita tantum referimus. Erat in eo
quoque erudienda, & exercenda pueritia,
vt quouis de articulo Sacræ scripturæ sen-
téntias

rentias collectas habeat, & interrogati
respondere possint, quæ sint fundamenta
nostræ fidei. Hac ratione futurum erat
breui, vt docti inter nos Christiani essent,
quemadmodum eo seculo olim, quo puel-
lulæ diuæ S. Agatha, & Agnes literis sa-
cris vti, & os obturare cuius poterant.
Sunt autem eiusmodi loci communes, &
fidei capita communia proponenda pue-
ritiæ, & inculcanda, vt ijs diligenter per-
ceptis, per se postea scripturam sacram
legere & confirmare illa, atq; condire plus
possint, quò & fide præstantes, & scriptu-
ræ intelligentia essent eximij. Tum demũ
autem futurum, vt in puritate doctrinæ
conseruanda, in corruptelis vitandis, &
prohibendis sectarum, & hæreticorum
erroribus, ecclesiæ Christi status esset
melior. Verum quid audisse iuuat sacras
literas, quas habemus abundanter, neq;
tamen discimus, aut ad vsum conferimus?
Puellæ sumus similes sedenti in florũ me-
dio, nullum tamen eorum ad capitis or-
namentum volenti decerpere.

*Lux verbi tenebris caret, & purissima sola est,
Quæ fluit ex ipso fonte salutis aqua.*

Ivāplon

ΠΡΩΤΟ Γ Ν Ω Μ Α Ι Α Γ Ι Α Ι.

Περὶ τῶ νόμου.

Οἶδαμεν ἣ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, εἴαν τις αὐτῷ
νομίμως χρῆται. α. Τιμοθ. α.

ὥστε ὁ νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία, καὶ
δικαία, καὶ ἀγαθὴ.

καὶ μετὰ ταῦτα.

Οἶδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστίν.

Ρωμ. η.

τὸ τῶ νόμου ἔργον.

Διὰ γὰρ νόμου ἠθίγνωσις ἀμαρτίας. Ρωμ. γ.

ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζετο, ἔστι γὰρ ὅτι ἐστὶ
νόμος, ἐδὲ παράβασις. Ρωμ. δ.

νόμος γὰρ παρεστῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ
παράπτωμα. Ρωμ. ε.

ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν
εἰς Χριστὸν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιοθῶμεν.

Γαλ. γ.

ἡ δικαιοσύνη ὅτι ἐκ τῶν τῶ
νόμου ἔργων.

Διότι ἐδικαιοθήσετο ἐξ ἔργων νόμος πᾶσα
φάρμακον ἐνώπιον αὐτῶ. Ρωμ. γ. & Γαλ. β.

καὶ μετὰ ταῦτα.

εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς
δωρεάν ἀπέθανεν.

ὁ ἣ νόμος ὅτι ἐστὶν ἐκ πίστεως ἀλλ' ὁ ποι-
ήσας

SENTENTIAE SACRAE.

De Lege.

S Scimus autem quod bona sit lex, si quis ea legitime utatur. 1. Timoth. 1.

Itaque lex sancta, & praeceptum sanctum, ac iustum & bonum.

& paulo post:

Scimus enim quod lex spiritualis est. Rom. 7.

Legis officium.

Per legem enim cognitio peccati. Rom. 3.

Lex iram operatur, siquidem ubi non est lex, ibi nec transgressio est. Rom. 4.

Lex autem obiter, subiit, ut abundaret delictum. Rom. 5.

Itaque, paedagogus noster lex fuit ad Christum, ut ex fide iustificaremur. Gal. 3.

Iusticia non ex legis operibus.

Non iustificabitur ex operibus legis coram eo omnis caro. Rom. 3. Gal. 2.

& paulo post:

Si enim per legem iusticia, Christus utique frustra est mortuus.

Lex autem non est ex fide, sed faciens

D ea

αὐτὰ ἀνθρώπων ζήσεται ἐν αὐτοῖς.

καὶ μετὰ ταῦτα.

εἰ γὰρ ἐκ νόμου κληρονομία, οὐκ ἔτι ἐξ ἐπιγγελίας. Γαλ. γ.

κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ νόμου, ὅτι πνεῦμα νόμου δικαιοσύνης, τῆς χάριτος ἐξέπεσετε. Γαλ. ε.

τὸ νόμος κεφάλαιον.

Πάντα ὅσα ἀνθέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ἔγω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. ἔτι γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος, καὶ οἱ περὶ τῆς πίστεως. Ματθ. ζ.

ἡραπήσθε κύριον τὸν Θεὸν σας ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σας, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σας, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σας. αὕτη ἐστὶν πρώτη, καὶ μεγάλη ἐντολή. Τούτῃ ὅμοια αὐτῇ. ἡραπήσθε τὸν πλησίον σας ὡς σεαυτὸν. ἐν ταύταις τῷ δὲ δὲ δὲ ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος, καὶ οἱ περὶ τῆς πίστεως κείμενα. Ματθ. κ β.

I I.

Π Ε Ρ Ι Τ Ο Υ Θ Ε Ο Υ Κ Α Τ Α

τὸ σύμβολον τῶν ἀποστόλων.

εἰς ὁ Θεὸς, ἢ πατὴρ.

Εἰς ὁ Θεὸς, ὃς δικαιοσύνη, πειρομένη ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν ἐκ πίστεως. Ρωμ. γ.

καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι Θεοὶ εἴτε ἐν οὐρανῷ. εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς (ὡς περ εἰσὶ Θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ) ἀλλ' ἡμῖν εἰς Θεὸς ὁ πατὴρ

en homo uiuet in eis.

Et paulò post:

Si ex lege est hereditas, iam non ex promissione. Gal. 3.

Nihil uobis cum Christo est, quicumque per legem iustificamini, à gratia enim excidistis.

Gal. 5.

Summa Legis.

Quaecumque uolueritis ut faciant uobis homines, eadem & uos ipsis facite. Hac enim lex est, & propheta. Matth. 7.

Diliges Dominum DEVM tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua. Hoc primum & magnum praeceptum est. Alterum uerò huic simile: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus praeceptis tota lex & propheta pendent. Matth. 22.

I I.

DE DEO

Secundum Apostolorum Symbolum.

Vnus Deus, & Pater.

Vnus Deus, qui iustificabit circumcisionem ex fide, & praeputium per fidem. Rom. 3.

Quaquam enim sint, qui dicantur Dij, siue in caelo, siue in terra (quemadmodum sunt dy multi, & domini multi) nobis tamen vnus Deus est

D 2

Pater,

πατὴρ ἐξ οὐ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν.

α. Κορ. η.

εἰς κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἰς Θεός,
καὶ πατὴρ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. Εφεσ. δ.

καὶ ὁ Θεός, καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπή-
σας ἡμᾶς, καὶ δὲς παράκλησιν αἰώνιον, καὶ
ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι β. Θεσ. β.

Τέτρα χάριν κάμπλω τὰ γοναῖά μου πρὸς
τὸν πατέρα τῶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ ἧ
πᾶσαι πατρία ἐν ἕρηνόις, καὶ Ἰπὶ γῆς ὀνομά-
ζε). Εφεσ. γ.

ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ πατέρα
ὑμῶν: καὶ Θεόν μου, καὶ Θεόν ὑμῶν. Ἰωανν. κ.

ὁ Θεός παντοκράτωρ.

Τῷ ἡ βασιλεῖ τῶν αἰῶνων ἀφθάριω, ἀορά-
τῳ, μόνῳ σοφῷ τῷ Θεῷ πατρί, δόξα εἰς τὰς
αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Αρμ. α. Τιμοθ. α.

ἦν (Ἰπιφάνηαν τῶ χριστοῦ) καιροῖς ἰδίῳις
δείξει ὁ μακάριος, καὶ μόνῳ δυνατός, ὁ βα-
σιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριῳ τῶν
κυριουόντων, ὁ μόνῳ ἔχων ἀθανασία, φῶς
εἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν εἰς ἀνθρώπων, εἰ
ἰδεῖν δύναται, ὡ πατρί, καὶ κράτῳ αἰώνιον.
α. τιμοθ. ε.

ὡ βάθῳ πλάτῃ, καὶ σοφίας καὶ γνώσεως
θεῶ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρῖματα αὐτοῦ, καὶ
ἀνεξι-

pater, ex quo omnia, & nos in illum. 1. Cor. 8.

Vnus Dominus, una fides, unum baptisma, vnus Deus, & pater omnium, & in omnibus vobis. Eph. 4.

Et Deus, & pater noster, qui delexit nos, & dedit consolationem eternam, & spem bonam per gratiam. 2. Thess. 2.

Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omne nomen patrum in caelis, & in terra nominatur. Ephes. 3.

Ascendo ad patrem meum, & ad patrem vestrum: Ad Deum meum, & Deum vestrum Iohan: 20.

Deus omnipotens.

Regi autem seculorum immortalis, inuisibili, soli sapienti Deo honor, gloria in secula seculorum. Amen. 1. Timoth. 1.

Quam (apparitionem Christi) temporibus suis ostendet ille beatus, solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem nemo hominum vidit, neque videre potest, cui honor, & imperium sempiternum. 1. Timoth. 6.

O altitudo diuitiarum, & sapientiae, et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et

αὐνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτῶν. τίς γὰρ ἔγνω νῦν κυ-
ρίως; ἢ τίς σύμβουλος αὐτῶν ἐγένετο; ἢ τίς προ-
έδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτοῖς;
ὅτι ἐξ αὐτῶν, καὶ δι' αὐτῶν, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ
πάντα, αὐτοῖς ἡ δόξα εἰς πάντας αἰῶνας. Ἀρμ. ῥωμ. ια.

ὁ Θεὸς ποιητὴς οὐρανοῦ, καὶ
τῆς γῆς.

ὁ τὰ πάντα κατασκευάσας ὁ Θεός. Ἐ-
βραι. γ.

Ὁραγγέλω σοὶ ἐνώπιον ἔξ Θεῶν, ἔξ ζωο-
ποιούντων τὰ πάντα. α. Τιμοθ. σ.

ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον, καὶ πάντα
τὰ ἐν αὐτοῖς. ἔτι οὐρανοῦ, καὶ γῆς κύριος
ἐπιάρχων οὐκ ἐν χερσὶ ποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ,
ἐδὲ ἐπὶ χερῶν ἀνθρώπων θεωρεῖται
προσεύμενός τινος, αὐτὸς διδὼς πᾶσι ζωὴν,
καὶ πνοὴν κατὰ πάντα, ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵ-
ματός πάντων ἔθνων ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ
πάντὸ πρόσωπον τῆς γῆς. ἐν πρῶτ. ἰζ.

ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ
χάρις αὕτη ἐν τοῖς ἔθνεσιν διαγγελίσασθαι τὸν
αὐνεξιχνίαστον πλάστον ἔξ Χριστοῦ, καὶ φωτίσαι
πάντας τὴν ἡ κοινωσίαν ἔξ μυστηρίων, ἔξ ἀποκε-
κρυμμένων ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ τῷ τὰ
πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐφεσ. γ.

ποῖον

via eius peruestigari non possunt. Quis enim cognouit mentem Domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipsum omnia. Ipsi gloria in secula. Amen.

Rom. 11.

Deus creator cœli, & terræ.

Qui omnia creauit, Deus est. Hebra. 3.

Precipio tibi in conspectu DEI, qui uiuificat omnia. 1. Timoth. 6.

DEVS, qui fecit mundum, & omnia in eo, Hic quum sit cœli, & terræ Dominus, non in manu factis templis habitat, nec egens aliquo hominum manibus colitur, dans ipse uitam omnibus, & spiritum per omnia, fecitque ut per uniuersam terram habitarent familie omnes hominum. Act. 17.

Mihi sanctorum omnium minimo data est gratia hæc, ut inter gentes per Euangelium annunciem diuitias CHRISTI, quæ peruestigari non possunt, & illuminem omnes, docens quæ sit communio mysterij absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit per Iesum Christum. Ephes. 3.

ποῖον οἶκον οἰκοδομήσειέ μοι; λέγει κύριος.
ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; ἔχει ἡ χεὶρ
μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; ἐν πρᾶξ. ζ.

Π Ε Ρ Ι Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Υ .

Ἰησοῦς χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ
μονογενῆς.

Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν
ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν
ὡς μονογενῆς πατρὸς, πλήρης χάριτος,
καὶ ἀληθείας. Ἰωαν. α.

λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ πατρὸς τιμὴν, καὶ δό-
ξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιάσδε ὑπὸ τοῦ
μεγαλοπρεπέως δόξης. Ἔτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀ-
γαπήτος, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. β. Πέτρ. α.

εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅς γε
τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν
πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς ἔχει καὶ σὺ
αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; Ρωμ. η.

Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Σ

ὁ κύριος ἡμῶν.

Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερέψωσε, καὶ ἐ-
χαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα,
ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάντων γόνου κάμψῃ ἐπι-
ερατίων,

Quale mihi domum exedificabitis, dicit Dominus? aut qui locus ad requiem meam? nonne haec omnia fecit manus mea? Act. 7.

DE CHRISTO.

I E S V S C H R I S T V S Filius
D E I vnigenitus.

U E R B U M caro factum est, & habitauit inter nos, & vidimus gloriam eius, gloriam tanquam vnigeniti à Patre, plenum gratia, & veritate. Ioan. 1.

Accipiens enim à D E O Patre honorem, & gloriam, voce ad ipsum delata huiusmodi à magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est. 2. Pet. 1.

Si D E V S pro nobis, quis contra nos? qui quidem proprio Filio non pepercit, sed ipsum pro omnibus tradidit: qui non cum ipso donaret nobis omnia? Rom. 8.

C H R I S T V S
noster Dominus.

Quapropter & D E V S ipsum in summam extulit sublimitatem, & donauit illi nomen, quod est supra omne nomen, ut in nomine I E S V omne genu se flectat coelesti-
D S um,

ρανίων, καὶ Ἰπυγείων, καὶ κατὰ χθονίων, καὶ
πάντα γλώσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι κύριος
Ἰησοῦς χριστὸς εἰς δόξαν τοῦ πατρὸς. Φιλιπ. β.
ἀπεκρίθη ὁ Θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. κύριος
μῶν, καὶ ὁ Θεὸς μου. Ἰωαν. κ.

ἀσφαλῶς ἐν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰ-
σραὴλ, ὅτι. κύριον, καὶ χριστον αὐτὸν ὁ Θεὸς
ἐποίησε τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσαυρώσατε.
ἐν πρᾶξ. β.

συλληφθεὶς ἐκ πνεύματος ἁγίου,
καὶ
τεχθεὶς ἐν Μαρίας τῇ παρθένῃ.

Ταῦτα ἢ αὐτῷ ἐνθυμηθέντες, ἰδὲ ἄγγε-
λος κυρίας κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων: Ἰω-
σήφ υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῆς πρὸς λαβεῖν
Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γη-
νηθὲν, ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ματθ. α.
καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ: μὴ φοβῆς Μα-
ριὰμ, εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. ἰδὲ
συλληψὴ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσῃς
τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. ἔστι ἕσται μέγας, καὶ υἱὸς
ὑψίστου κληθήσεται. καὶ δώσῃ αὐτῷ κύριος ὁ Θε-
ὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βα-
σιλεύσῃ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς οὐρανὸν αἰῶνας, καὶ
τῆ βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.

καὶ με-

um, ac terrestrium, & infernorum, omnisq; lingua
confiteatur, quod I E S V S C H R I S T V S
sit Dominus ad gloriam D E I Patris. Phi-
lip. 2.

Respondit Thomas, & dixit ad eum: Do-
minus meus, & Deus meus. Ioan. 20.

Certo igitur sciat tota domus Israël, quod
Deus hunc I E S V M, quem vos crucifixistis,
Dominum & Christum fecerit. Act. 2.

Conceptus de Spiritu sancto,
&
natus è Maria virgine.

Hæc secum cogitante, ecce angelus Domini
in somno ei apparens, dixit: Ioseph fili David,
ne metuas recipere Mariam uxorem tuam.
Quod enim ex ipsa natum, de Spiritu sancto
est. Matth. 1.

Et dixit ad eam angelus: Ne timeas Ma-
ria, gratiam enim inuenisti apud Deum. Ecce
concipies in utero, & paries filium, & vocabis
nomen eius I E S V M: Hic erit magnus, &
Filius Altissimi vocabitur. Et dabit ei Domi-
nus D E V S thronum David patris eius, & rex
erit in domo Iacob in æternum, & regni eius
non erit finis.

Et

καὶ μετὰ ταῦτα :

Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σε καὶ δυνά-
μις ὑψίστη ἐπισκιάσῃ σοί. διὸ καὶ τὸ γεγόμενον
ἅγιον κληθήσεται ὑὸς Θεοῦ. Λκκ. α.

ὁ παθὼν ὑπὲρ Ποντίας Πιλάτου, σαυρω-
θεὶς, θανάτων, καὶ ταφείσ.

Οἱ γὰρ κατοικεῖτες ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ οἱ ἄρ-
χοῖτες αὐτῶν τῆτο ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῆ
προφητῶν, τὰς καλὰ παῦν σάββατον ἀναγινω-
σκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν, καὶ μηδεμίαν
αἰτίαν θανάτου δρόντες ἠτήσαντο Πιλάτον ἀ-
ναιρεθῆναι αὐτὸν. ὡς ἡ ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ πε-
ρὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τῆ ξύλης
ἐθηκαν εἰς μνημεῖον. ἐν πρᾶξ. ιγ.

Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀ-
ποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι, καὶ τέρασιν,
καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν
μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἶδατε. τῆτον τῆ ἡ-
ρισμένη βελῆ, καὶ προγνώσῃ Θεὸς ἕκδοτον λα-
βόντες ἀπὸ χερῶν ἀνόμων προσπήξαντες ἀνεί-
λετε. ἐν πρᾶξ. β

ὄν ὑμεῖς παρεδάκατε, καὶ ἠρνήσατε αὐ-
τὸν καλὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντες αὐ-
τὸν ἀπολύειν. ὑμεῖς ἡ τὸν ἅγιον, καὶ δίκαιον
ἠρνήσατε, καὶ ἠτήσατε ἄνδρα φονέα χαριωθῆ-
ναι ὑμῖν, τῆ ἡ ἀρχηγὸν τῆ ζωῆς ἀπεκτεῖνατε.
ἐν πρᾶξ. γ. ὁ κα-

Et paulò post:

*Spiritus sanctus super te veniet, & virtus
Altissimi obumbrabit te. Quapropter sanctum,
quod nascetur, Filius D E I vocabitur. Luc. 1*

**Passus sub Pontio Pilato, cruci-
fixus, mortuus, & sepultus.**

*Habitantes enim Hierosolymis, & principes
eorum hoc ignorantes, & prophetarum voces,
quæ leguntur omni sabbato, iudicio suo perfece-
runt, nullamq; causam mortis inuenientes petue-
runt à Pilato ut interficeretur. Et cum peregis-
sent omnia de eo scripta, è ligno auferentes, im-
posuerunt sepulchro. Act. 13.*

*I E S V M Nazarenum virum inter vos vir-
tutibus, & prodigijs, & signis demonstratum,
quæ in medio vestrum, ut vos ipsi nouistis, per
ipsum fecit D E V S. Hunc consilio definito,
& prouidentia D E I traditum, vos accipien-
tes, & cruci per manus iniustorum affigentes
occidistis. Actor. 2.*

*Quem vos tradidistis, & eum coram Pilato
negastis, qui absoluum eum iudicauit. Vos
verò sanctum & iustum negastis, & petistis vo-
bis donari homicidam, & vite Principem occi-
distis. Actor. 3.*

Descen-

ὁ καθελθὼν εἰς ἄδρα, καὶ τρίτη ἡμέρα
ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν.

Τὸ ἢ ἀνέβη, τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη
πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ κα-
ταβάς αὐτός ἐστι, καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάν-
των τῶν ἐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα.
Εφεσ. δ.

περιδῶν ἐλάλησε περὶ μὲν ἀναστάσεως Ἰ-
ησοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐ-
τοῦ εἰς ἄδρα, εἶδεν ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν.
ἐν πρᾶξ. β.

Ἰουδαῖοι μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς ἢ τῶ
πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύ-
μασι πορεύθεὶς ἐκήρυξεν ἀπέθησασί ποτε.
α. Πέτρ. γ.

ἡμεῖς ἢ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων
λυτρώσθαι τὸν Ἰσραὴλ. ἀλλὰ γε σὺ πᾶσι τῶ-
τοις τρίτῃ ταύτῃ ἡμέρᾳ ἀγὼ σήμερον, ἀφ' ἧς
ταῦτα ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡ-
μῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενομένην ὀρθρίαν ἐπὶ τῷ
μνημείῳ, καὶ μὴ εὐρεῖσθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦλθον,
λέγουσαι: ὅτι ὀπλισίαν ἀγγέλων ἐώρακέναι, οἳ
λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Λουκ. κδ.

ὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδύνας τῆς Ἰου-
δαίας. καθότι οὐκ ἔστι δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν
ὑπὸ αὐτῶν. ἐν πρᾶξ. β.

ἀποκρι-

Descendens ad inferos, & tertia
die à mortuis resurgens.

Quid est, quod ascendit, nisi quod primum
descendit ad partes terre infimas? Qui descen-
dit, idem est qui ascendit altius caelis omnibus,
ut impleret omnia. Ephes. 4.

Prævidens locutus hæc est de resurrectione
CHRISTI, quod anima eius non relicta est
in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.
Act. 2.

Morti quidem factus obnoxius carne, viui-
ficatus vero spiritu, in quo profectus in custodia
predicavit ijs, qui olim non obedierant. 1. Pe-
tri 3.

Nos verò sperabamus quod ipse esset redem-
pturus Israël: sed præter hæc omnia, tertia est
dies hodie à quo hæc facta sunt. Verum &
mulieres quedam nostræ perterruerunt nos, ma-
nè ad sepulchrum accedentes, nec inuenientes
eius corpus venerunt, & dixerunt visos ipsis an-
gelos, qui dicant eum vivere. Luc. 24.

Quem Deus suscitavit mortis doloris resol-
uens, quandoquidem ab ea vinci non poterat
Act. 2.

Respon-

ἀποκριθεὶς ἡ ἄγγελος, εἶπεν ἑ γυναι-
ξί: μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐ-
στυρωμένον ζητεῖτε. ὅτι ἐστὶν ὧδε, ἠγέρθη γὰρ κα-
θὼς εἶπεν. Ματθ. ηθ.

ὃν ὁ θεὸς ἠγέρει ἐκ νεκρῶν, ἃ ὑμεῖς μάρτυρες
εἰσμεν. ἐν πρῶτῳ. γ.

ὁ ἀνελθὼν εἰς ἔρανον καθεζόμενος
ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς.

Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὀμῶν εἰς
τὸν ἔρανον, ἔτιως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσα-
θε αὐτὸν πορεύομενον εἰς τὸν ἔρανον. ἐν πρῶτῳ. α.

δι' ἀνάστασιν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ
τοῦ θεοῦ, πορεύσας εἰς ἔρανον, ὑπεράνω πάντων ἀν-
γέλων, καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων. α. Πέτρ. γ.
ὃν δεῖ ἔρανον μὲν δεξιάς ἀπὸ χροῦ. ἀπο-
κατάστασιν πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ θεός. & c.
ἐν πρῶτῳ. γ.

ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἑπερανοῖς,
ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, & c.
εφ. α.

Τῇ δεξιᾷ ἐν τῷ θεῷ ὑψωθείς πρὸς ἐπαγγελίαν
ἐν ἁγίοις πνεύματι λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς
ἐξέχεε τὸ ὄνυμ ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε.
ἐν πρῶτῳ. β.

ὁ ἐλεύσομενος κρίνα ζῶντας
καὶ νεκρούς.

καὶ πα-

Respondens vero angelus, dixit mulieribus:
ne timeatis, noui enim quod Iesum crucifixum
queritis. Non est hic, quia surrexit sicut dixit.
Matth. 28

Quem Deus excitauit à morte, cuius nos te-
stes sumus. Act. 3.

Ascendens ad cœlos: Sedens ad dexteram patris.

Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum,
Sic veniet quemadmodum vidistis eum in cœlum
proficiscentem. Act. 1.

Per resurrectionem Iesu Christi, qui est ad
dextram Dei, profectus in cœlum, angelos, po-
testates, & virtutes subiectos habens. 1. Pet. 3.

Quem quidem cœlum occupare oportebat, vs-
que ad tempus restitutionis omnium, quæ locutus
est Deus, &c. Act. 3.

Collocauit eum ad dextram suam in cœlesti-
bus, supra omnem principatum, & potestatem,
&c. Ephe. 1.

Dextera igitur Dei exaltatus, promissione
spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc, quod
videtis nunc, & auditis. Act. 2.

Venturus iudicare viuos & mortuos.

E Et præ-

καὶ παρήγγηλεν ἡμῖν κηρύττειν τῷ λαῷ, καὶ
διαμαρτυρεῖσθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὠρισμένος
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτῆς ζώντων, καὶ νεκρῶν.
ἐν πρῶτῳ α.

Ὅτι μὲν ἐν χρόνῳ τῆ ἀγνοίας ὑπερβῶν ὁ
Θεὸς τὰ νῦν παραγελλῆ ἀνθρώποις πᾶσι
πάντα ἔμετανοῦν. διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ἣ
μέλλῃ κρίνειν τὸν οἰκουμενικὸν ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν
ἀνδρὶ ὃ ὠρίσθη, πῶς τὸν πᾶσι, ἀνα-
στήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἐν πρῶτῳ ιζ.

εἶπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ ἀνταποδοῖναι τοῖς
θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομέ-
νοις ἀνεσθῆναι μεθ' ἡμῶν, τῇ ἐν ἀποκαλύψει τοῦ κυ-
ρίου Ἰησοῦ ἀπ' ἐρανοῦ μετ' ἀγγέλων διωάμεως
αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογός, διδόντων ἐκδικησθῆναι
τοῖς μὴ εἰδόσι Θεόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούσασιν
τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ.
β. Θεοσ. α.

Ὅτι γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἐμ-
προσθεν τοῦ βήματος τοῦ κυρίου, ἵνα κομίσηται
ἕκαστος τὰ ἀγαθὰ τοῦ σώματος πρὸς ὃ ἐπράξεν,
εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν. β. κερ. ε.

ἢ ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ, ἐν
ἣ ὅι ἐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, σοιχεῖα ἣ
καυσόμενα λυθήσονται, καὶ γῆ, καὶ τὰ ἐν
αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. β. Πέτρ. γ.

Περὶ

Et praecepit nobis predicare populo, & testi-
ficari, quod ipse à DEO sit definitus iudex uiuo-
rum, & mortuorum. Act. 1.

Deus igitur in temporibus ignorantiae conui-
uens, aut omnibus hominibus ubique poeniten-
tiam annunciat: propterea quod constituit diem,
quo iudicaturus est terrarum orbem in iusticia,
per virum, quem constituit, fidem faciens omni-
bus quod excitauit eum à mortuis. Act. 17.

Nam iustum est apud Deum reddere ijs, qui
affligunt nos, afflictionem, & vobis, qui affligimini,
relaxationem nobiscū cum reuelabitur Dominus
Iesus de caelo cum angelis potentiae suae, in incen-
dio flammæ, sumpturis supplicium de his, qui non
nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio
Domini nostri Iesu Christi. 2. Thes. 1.

Omnes enim nos manifestari oportet ante tri-
bunal Christi, ut reportet unusquisq; propria cor-
poris, siue bonum, siue malum. 2. Cor. 5.

Veniet autem dies Domini sicut fur in nocte,
quo caeli magno impetu transibunt, elementa vero
calore soluentur, terra autem et omnia, que in ip-
sa sunt, exurentur. 2. Pet. 3.

E 2

DE

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥ-

ματ^ο ἁγίου.

Ἡ χάρις τ^ο κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη
τ^ο θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τ^ο ἁγίου πνεύματ^ο, με-
τὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμὲν. β. κορ. ιγ.

Ὅταν ᾖ ἔλθῃ ὁ παρακλή^ο, ὃν ἐγὼ πέμ-
ψω ὑμῖν παρὰ τ^ο πατρὸς, τὸ πνεῦμα τ^ο ἀ-
ληθείας, ὃ παρὰ τ^ο πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐ-
κείν^ο μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. Ἰωαν. ιε.

τὰ ἔργα τ^ο πνεύματ^ο ἁγίου.

ἡ ἐκκλησία καθολικὴ λατρεῖ τὸ πνεῦμα ἅγιον.

Ἐδείς δυνά^ο εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν εἰ μὴ ἐν
πνεύματι ἁγίῳ. α. κορ. ιβ.

ἡμεῖς ᾖ ὀφείλομεν εὐχαρισεῖν τῷ θεῷ πάν-
τοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυ-
ρίου, ὅτι εἴλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σω-
τηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματ^ο, καὶ πίστι ἀλη-
θείας, &c. β. θεσ. β.

Ὅσοι γ^ο πνεύματι θεοῦ ἄγον^ο, ἔτσι εἰσὶν υἱοὶ
θεοῦ. ρωμ. η.

καὶ ταῦτά λινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελῆσταθε, ἀλλὰ
ἠγιασθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τ^ο
κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τ^ο θεοῦ ἡμῶν.
α. Κορ. ζ.

ἡ τ^ο ἁγίων κοινωνία.

ὅτι

DE SPIRITV
sancto.

*Gratia Domini Iesu Christi, & charitas Dei,
& communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus
vobis, Amen. 2. Corinth. 13.*

*Quum venerit paracletus, quem ego mittam
vobis à Patre, spiritus veritatis, qui à Patre
procedit, ipse de me testificabitur. Ioan. 15.*

OPERA SPIRITVS
Sancti.

Ecclesia catholica opus
sancti Spiritus.

*Nemo potest Iesum dicere Dominum, nisi per
Spiritum sanctum. 1. Corinth. 12.*

*Nos autem debemus semper Deo gratias a-
gere pro vobis fratres dilecti à Domino, quod e-
legerit vos Deus ab initio ad salutem per sanctifi-
cationem spiritus, & fidem veritatis, &c.
2. Thes. 2.*

*Qui enim spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij
Dei. Rom. 8.*

*Et eiusmodi vestrum quidam eratis, sed ablu-
ti, sed sanctificati sed iustificati estis in nomine Do-
mini Iesu per Spiritum Dei nostri. 1. Corinth. 6.*

Communio sanctorum.

E 3

Qui

ὅτι δι' αὐτῆς ἔχομεν τὴν προσιγωγὴν οἱ ἀμ-
φότεροι ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα.
Εφεσ. β.

ὃ ἐωρέκαμεν, καὶ ἀκηκόαμεν ἀπαγγέλλομεν
ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν, καὶ ἡ
κοινωνία ἣ ἡμεῖς ἔχομεν μετὰ τοῦ πατρὸς, καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ
αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ. α. Ιωαν. α.

καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστὶ, καὶ μέλη ἔχῃ
πολλὰ, πάντα ἣ τὰ μέλη τῆς σαρκὸς ἓν ἐστὶ,
πολλὰ ὄντα ἓν ἐστὶ σῶμα: ἕτω καὶ ὁ χριστός. καὶ
γὰρ ἐν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα
ἐβαπτίσθημεν, δς. α. Κορ. ιβ.

ἢ τῆς ἀμαρτιῶν ἀφεσις.

καὶ τῆτο εἰπὼν ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς:
λάβετε πνεῦμα ἅγιον, ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἀ-
μαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς: ἂν τινῶν κρατῆτε,
κεκρατῶνται. Ιωαν. κ.

ὁ γὰρ νόμος τῆς σαρκὸς τῆς ζωῆς ἐν χρι-
στῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρ-
τίας, καὶ τῆς θανάτου. Ρωμ. η.

ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἀγονται, ἕτοί ἐσιν
ἕτοιμοι θεοῦ. εἰ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν
εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσί-
ας, ἐν ᾧ κρίζομεν, ἀδελφὰ, ὁ πατήρ. αὐτὸ
τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν,
ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. εἰ δὲ τέκνα, καὶ
κληρο-

Qui utriusque per ipsum accessum habemus ad
patrem in uno spiritu. Ephes. 2.

Quod vidimus, quod audiuimus annunciamus
vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum
& communio nostra cum patre, & cum filio
eius Iesu Christo. 1. Ioan. 1

Quemadmodum enim corpus unum est, &
membra habet multa, omnia vero membra uni-
us corporis quamuis multa unum corpus sunt: Sic
& Christus. Etenim uno in Spiritu nos omnes u-
num in corpus baptisati sumus. 1. Cor. 12.

Remissio peccatorum.

Hec quum dixisset afflauit, & ait: Accipi-
te Spiritum sanctum, quorumcunque peccata re-
miseritis, remissa eis sunt, & quorum retinueri-
tis, retenta sunt. Ioan. 20.

Lex enim Spiritus vitæ in Christo Iesu libera-
uit me à lege peccati & mortis. Rom. 8.

Quicumque spiritu DEI ducuntur, hi filij DEI
sunt. Non enim accepistis rursus spiritum ser-
uitutis ut metuatis, sed accepistis spiritum ado-
ptionis, per quem clamamus Abba, pater. Hic
ipse spiritus testimonium Spiritui nostro commu-
nicat, quod simus liberi. Si vero liberi, etiam

E 4 heredes

κληρονόμοι. κληρονόμοι μὲν θεῶν, συγκληρονόμοι ἢ χριστοῦ. εἶπερ συμπάχομεν, ἵνα καὶ σωδοξαδῶμεν. Ρωμ. η.

ἢ τῆς σαρκὸς ἀνάστασις.

εἰ ἢ τὸ πνεῦμα ἔγειραντ^Θ Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸ χριστόν ἐκ νεκρῶν ζωοποίησθ^ε καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικῆν αὐτῷ πνεῦμα ἐν ὑμῖν Ρωμ. η.

ἢ ζωὴ αἰώνι^Θ.

ὁ ἢ ἀπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ ἔων^Θ πνευματ^Θ θερίσθ^ε ζωὴ αἰώνιον. Γαλ. ζ.

νωὶ ἢ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δαλωθέντες ἢ τῷ θεῷ ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ ἢ τέλ^Θ ζωὴ αἰώνιον. Ρωμ. ζ.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ,

καὶ τῆς πίστεως, καὶ ἔπαγγελίας.

ὁ ἢ νόμ^Θ οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως. Γαλ. γ.

ὁ γὰρ διὰ νόμου ἢ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραάμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι ἔκ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ ἔων νόμου κληρονόμοι, ἐκκεκένω^ν ἢ πίστις, καὶ κατήρηγται ἢ ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμ^Θ ὀργλῶ κατεργάζεται. Ρωμ. δ.

εἰ γὰρ ἐκ νόμου κληρονομία, οὐκ ἔτι ἔξ ἐπαγγελίας. τῷ ἢ Ἀβραάμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. Γαλ. γ.

ἢ σω-

heredes. Heredes quidem Dei, cohæredes vero Christi, siquidem unâ patiemur, ut & simul glorificemur. Rom. 8.

Resurrectio carnis.

Quod si spiritus excitantis Iesum à mortuis habitat in vobis, is qui excitavit Iesum Christum ex mortuis vivificabit & mortalia corpora vestra, propter ipsius spiritum habitantem in vobis. Rom. 8.

Vita æterna.

Qui vero spiritu seminat, spiritu metet vitam æternam. Gal. 6.

Nunc vero liberati à peccato, serui vero Dei facti, habetis fructum vestrum sanctificationem, finem vero vitam æternam. Rom. 6.

DISCRIMEN LEGIS, & fidei, siue Euangelij.

Lex vero non est ex fide. Gal. 3.

Non enim per legem promissio facta est Abraam, aut semini eius, ut heredes essent mundi: sed per iusticiam fidei. Si enim heredes, qui ex lege sunt, exinanita est fides, & irrita facta est promissio. Lex enim iram operatur. Rom. 4.

Si enim ex lege hereditas, non amplius ex promissione. Abrahæ autem per promissionem donavit Deus. Gal. 3.

E 5

Salus

ἡ σωτηρία τὸ ἔργον τὸ πίστεως.

γνωρίζω ἡ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ
εὐαγγελίζαμι ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ
καὶ ἐστηκατε, δι' ἃ καὶ σώζεσθε. α. Κορ. ιε.

καπιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν
σωτηρίαν ψυχῶν. α. Πιερ. α.

λογιζόμεθα ἐν πίστι δικαιοσύνη ἀνθρώπου
χωρὶς ἔργων νόμου. Ρωμ. γ.

δύναμις γὰρ θεῶν ἐστὶν (τὸ εὐαγγέλιον) εἰς
σωτηρίαν παντὶ πισθόντι, ἰσδαίω τε πρῶτον,
καὶ ἕλλωι. δικαιοσύνη γὰρ θεῶν ἐν αὐτῷ ἀπο-
καλύπτεται καθὼς γέγραπται: ὃ ἡ δικαιοσύνη ἐν
πίστεως ζησεται. Ρωμ. α.

III.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ.

ὁ χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὐ-
ρήσετε: κρᾶτε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ
ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει, καὶ τῷ
κρᾶντι ἀνοιγήσεται.

καὶ μὴ ταῦτα:

εἰ ἐν ὑμῖν πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα
ἀγαθὰ δίδοναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν: πόσω μάλ-
λον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὃ ἐν τοῖς ἐρανοῖς δώσει ἀ-
γαθὰ τοῖς αἰτῶσι αὐτόν. Ματθ. ζ.

ἀμὲν

Salus opus fidei.

Notum vero vobis facio fratres Euangelium, quod annunciauimus vobis, quod & recepistis, in quo & statis, & per quod salutem consequimini. 1. Corinth. 15.

Reportantes finem fidei vestra salutem animarum. 1. Pet. 1.

Arbitramur igitur fide iustificari hominem absque legis operibus. Rom. 3.

Potentia enim Dei est (Euangelium) ad salutem omni credenti, Iudaeo primum, & Graeco. Iusticia enim Dei in ipso reuelatur: Sicut scriptum est: Iustus fide uiuet. Rom. 1.

I I I.

DE ORATIONE.

Christus ad discipulos.

Petite & dabitur vobis: querite & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim petens accipit, & querens inuenit, & pulsanti aperietur.

Et paulò post:

Si vos igitur qui mali estis, nouistis dona bona dare liberis vestris, quanto magis pater vester coelestis bona dabit ipsum orantibus. Matthaei. 8.

Amen

ἀμιῦν, ἀμιῦν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτή-
σητε τῷ πατέρει, ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑ-
μῖν. Ἰωαν. 15.

παρακαλῶ ἔν πρώτον πάντων ποιῆσαι δε-
ήσεις, προσεύχας, ἐν δόξῃ, ἐν χαρισίαις ὑπὲρ
πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάν-
των τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἡρεμον, καὶ ἡσύ-
χιον βίον ἀγάγωμεν ἐν πάσῃ δόσεβείᾳ καὶ σε-
μνότητι. α. Τιμοθ. β.

τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡ-
μῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου κινήσῃ, καὶ δοξάζῃ,
καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυθώμεν ἀπὸ τῶν
ἀτόπων, καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. β. Θεσ. γ.

βέλομαι ἔν προσεύχῃ σου ἄνδρας ἐν
παντί τόπῳ, ἐπαίροντας ὅσους χεῖρας χωρὶς
ὀργῆς, καὶ ἀλογισμῶν. α. Τιμοθ. β.

καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία, ἧν ἔχομεν πρὸς
αὐτὸν, ὅτι ἐὰν ἡμεῖς αἰτῶμεθα κατὰ τὸ θέλημα
αὐτοῦ, ἀκέρῃ ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν, ὅτι ἀκέρῃ ἡμῶν,
ὁ αὐτὸς αἰτῶμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτή-
ματα, ἃ ἠτήκαμεν παρὰ αὐτοῦ. α. Ἰωαν. ε.

ὡσαύτως καὶ τὸ πνεῦμα σιταντιλαμβάνει
ταῖς ἀδελφίαις ἡμῶν, τὸ γὰρ ἡμεῖς προσδύμεθα
καθὸ δεῖ, ὅτε οἴδαμεν. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα
ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλα-
λήτοις. Ρωμ. η.

περὶ

*Amen, amen dico vobis quod quaecumq; à
Patre petieritis in nomine meo dabit vobis.
Ioan. 15.*

*Adhortor igitur ut ante omnia fiant depre-
cationes, gratiarum actiones pro omnibus homi-
bus, pro regibus & omnibus potestate eminenti-
bus, ut quietam, & tranquillam vitam degamus
in omni pietate, & gravitate. 1. Timoth. 12.*

*Ceterum, fratres, orate pro nobis, ut ver-
bum Domini currat, & glorificetur, sicut & a-
pud vos, & ut liberemur ab importunis, & ma-
lis hominibus. 2. Thess. 3.*

*Volo igitur orare vires in omni loco, leuantes
puras manus, absq; ira, & disceptatione.
1. Timoth. 2.*

*Et haec est fiducia, quam habemus ad eum,
quod si quid petierimus secundum voluntatem e-
ius, audit nos. Et si scimus quod audit nos quic-
quid petierimus, scimus quod habemus, quae ab
eo postulauimus. 1. Ioan. 5.*

*Similiter autem & spiritus auxiliatur infirmi-
tatibus nostris, siquidem hoc ipsum, quod oratu-
ri sumus, ut oportet, non nouimus, verum ipse
spiritus interpellat pro nobis inenarrabilibus ge-
mitibus. Rom. 8.*

De ba-

ΙΙΙΙ.

ΠΕΡΙ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ.

Αλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς
διὰ λυτῆς παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαμνώσεως
πνεύματι ἁγίῳ, ὃ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλυσ-
σίως διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ σωτῆρος ἡμῶν. Τιτ. γ.

ἄτος ἐστὶν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος, ἢ αἵματος,
Ἰησοῦς ὁ χριστός, ὅτε ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλὰ
ἐν τῷ ὕδατι, ἢ τῷ αἵματι. α. Ιωαν. ε.

ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθητε χριστὸν ἐνε δύσαθε.
Γαλ. γ.

ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χρι-
στὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν.
Ρωμ. 6.

V.

ΠΕΡΙ ΔΕΙΠΝΟΥ
κυριακῆς.

Τὸ ποτήριον τῆς ἀλογίας, ὃ ἀλογεῖμεν, ἐχὶ
κοινωνία τῆς αἵματος ἡμεῶν χριστοῦ ἐστὶ τὸν ἄρτον,
ὃν κλῶμεν, ἐχὶ κοινωνία τῆς σαρκὸς ἡμεῶν χριστοῦ
ἐστίν; ὅτι εἰς ἄρτον, ἐν σῶμα πολλοὶ ἐσμεν.
οἱ γὰρ πάντες ἐκ τῆς ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν.
α. Κορ. ι.

ὅσακίς γὰρ ἀνέσθιητε τὸν ἄρτον τῆτον, καὶ
τὸ ποτήριον τῆτον πίνετε, τὸν θάνατον τῆς κυριακῆς
καταγ-

I I I I.

DE BAPTISMO.

Sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, et renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos opulenter per Iesum Christum saluatorem nostrum. Tit. 3.

Hic est qui venit per aquam, & sanguinem, IESVS CHRISTVS, non in sanguine solum, sed aqua, & sanguine. 1. Ioan. 5.

Quicumque baptizati estis CHRISTVM induistis. Gal. 3.

An ignoratis, quod quicumque baptizati sumus in CHRISTVM IESVM, in mortem eius baptizati sumus. Rom. 6.

V.

DE COENA DO-

M I N I.

Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis CHRISTI est? & panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis CHRISTI est? Quia vnus panis, & vnus corpus multi sumus. Nam omnes de vno pane participamus. 1. Cor. 10.

*Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem DOMINI
annun-*

καταφέλλετε, ἄχρις ἢ ἀνέλθη. ὥστε ὅς ἀν' ἐσθίῃ
τὸ ἄρτον τῆτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον ἢ κυρίως ἀν-
αξίως, ἐνοχῶ ἔσαι ἢ σώματι, ἢ αἵματι
ἢ κυρίως. δοκιμαζέτω ἢ ἄνθρωπος εαυτὸν, ἢ ἔ-
τας ἢ ἄρτε ἐσθίετω, ἢ ἔκ ἢ ποτηρίως πιν-
έτω. ὁ γὰρ ἐσθίων, ἢ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἐ-
αυτῷ ἐσθίῃ, ἢ πίνῃ, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα ἢ
κυρίως. α. Κορ. ια.

V I.

Τ Α Τ Η Δ Ι Δ Α Χ Η Τ Η Σ
κατηχήσεως ἐπόμενα.

περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διδασκάλων.

Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπε-
ρηρέτας χριστοῦ, ἢ οἰκονόμους μυστηρίων θεῶν. ὁ ἢ
λοιπὸν (ἡτεῖ) ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις
ὄρεθῇ. α. Κορ. δ.

θεῶν γάρ ἐσμεν συνεργοί, θεῶν γεώργιον,
θεῶν οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χάριν ἢ θεῶν, τὴν
δοθεῖσάν μοι. ὡς σοφὸς δεξιτέκτων θεμέλιον
τέθεικα, ἄλλος ἢ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος ἢ βλε-
πέτω, πῶς ἐποικοδομεῖ. ἢ τὰ λοιπά. α. Κορ. γ.

οἷς δεῖ εἶναι ἐν τοῖς ἡθεσι.

Δεῖ ἔν τῳ Ἰπίσκοπον ἄνεπιληπτον εἶναι, μιᾶς
γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον,
φιλόξενον, διδασκλικόν, μὴ πάροινον, μὴ πλῆ-
κτων,

annunciate donec venerit. Itaque quisquis ederic
panem hunc, & biberit calicem Domini indi-
gnè, reus erit corporis, & sanguinis Domini.
Probet autem homo seipsum, & sic de pane illo
edat, & de calice bibat. Qui enim edidit, & bi-
bit indignè, iudicium sibi edit, & bibit, non dis-
iudicans corpus Domini. 1. Cor. 11.

V I.

DOCTRINAE CATE-
CHISMI COHAE-
rentia.

De Ecclesiae doctoribus.

Sic nos existimet homo, ut ministros Christi,
& dispensatores mysteriorum Dei. Ceterum illud
requiritur in dispensatoribus, ut fidus reperia-
tur. 1. Cor. 4.

Dei enim sumus adiutores, Dei agricultura
estis, Dei edificatio, iuxta gratiam Dei, quae
data est mihi. Ut sapiens architectus fundamen-
tum posui, alius autem super illud edificat. Unus-
quisq; autem videat, quomodo super aedificet, &c.
1. Corinth. 3.

Quales esse in moribus oporteat.

Oportet igitur episcopum sine reprehensione
esse, unus uxoris maritum, sobrium, mode-
stum, bene moratum, hospitalem, idoneum ad
docendum, non vinolentum, non percusso-
rem,

F

rem,

κλιῶ, μὴ αἰχροκερδῆ; ἀλλ' Ἰπικῆ, ἄμαχον,
ἀφιλάργυρον, ἔἰς ἰδίῃ οἴκῳ καλῶς περισταμε-
νον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποδαγῆ μὲν πατρὸς σεμ-
νότη. α. Τιμοθ. γ. κ. Τιτ. α.

δελον ἢ κυρίῃ εἰ δειμαχεῶς, ἀλλ' ἥπιον εἶναι
πρὸς πάντας, διδασκλικόν, ἀνεξίκακον ἐν πρᾶότη-
τι, παιδὸν ἄλλοις ἀντιδιατιθεμένον. β. Τιμ. β.

σὺ ἢ ὡς ἄνθρωπε εἰ θεῶν, ταῦτα φύγε, δια-
κε ἢ δικαιοσύνη, ὀσεβείαν, πίστιν, ἀγά-
πην, ὑπομονὴν, πρᾶότητά. α. Τιμοθ. σ.

τύπος γίνε τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀνατρο-
φῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστι, ἐν
ἀγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ
ᾠδῇ κλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. ι. Τιμοθ. δ.

ὅσες ἐν τῇ διδαχῇ.

εἰ γὰρ ἐαυτοὺς κηρύσσομεν; ἀλλὰ χριστὸν Ἰησοῦν
κύριον, ἑαυτοὺς ἢ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦ.
β. Κορ. δ.

καὶ γὰρ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀλεφοὶ, ἦλθον εἰ
καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγέλλων
ὑμῖν τὸ μαρτύριον εἰς θεῶν. εἰ γὰρ ἔκρινα εἰδέ-
ναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν χριστὸν. καὶ τῆτον ἐ-
σαυρωμένον. α. Κορ. β.

ὑμεῖς Ἰπικᾶθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας,
ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μετ' ὑ-
μῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ἐγενόμην, δουλεύων τῷ
κυρί-

rem, non turpis lucri cupidum: sed equum, non
pugnacem, non auarum, qui suae domui bene praesit,
filios habentem subditos, nec morum leuitate
praeditos. 1. Timoth. 3. & Tit. 1.

Seruum autem Domini non oportet litigare,
sed placidum esse erga omnes, aptum ad docen-
dum, patientem cum mansuetudine, erudientem
aduersarios. 2. Timoth. 2.

Tu vero, homo Dei, haec fuge: sectare autem
iusticiam, pietatem, fidem, charitatem, pacien-
tiam, mansuetudinem. 1. Timoth. 6.

Esto exemplum fidelium in verbo, in conuer-
satione, in dilectione, in spiritu, in fide, in ca-
stitate, donec venio. Attende lectioni, exhorta-
tioni, & doctrinae. 1. Timoth. 4.

Quales in doctrina.

Non enim predicamus nos ipsos, sed Chri-
stum Iesum Dominum nos ipsos vero seruos ve-
stros per Iesum. 2. Cor. 4.

Et ego, quum venissem ad vos, fratres, veni
non in sublimitate sermonis, aut sapientiae, an-
nuncians vobis testimonium Dei. Non enim me
iudicavi quicquam scire inter vos, nisi Iesum
Christum, & hunc crucifixum. 1. Cor. 2.

Scitis vos a prima die, qua perueni in Asi-
am, quomodo vobiscum cuncto tempore fuerim

κυρίω μὲν πάσης πεπνεφροσύνης, καὶ πολ-
λῶν δακρύων, καὶ πλάσμων τῶν συμβάλλων μοι
ἐν τῷ Ἰπιδυλαῖς τῶν Ἰσδαίων, ὡς εἶδεν ἕπεσθ-
λάμνω τῶν συμφερόντων, εἰ μὴ ἀναγκάσαι ὑμῖν,
καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ, καὶ κατ' οἴκους, ἀγα-
μαρτυρόμενοι Ἰσδαίοις τε, καὶ ἔλλησι τὴν εἰς τὸν
θεὸν μετένοιαν, καὶ πῶς εἰς τὸν κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν. ἐν πρᾶξ. κ.

τὰ φουκία.

ὦ Τιμόθεε τὴν ᾧ ἀκαλαθήκην φύλαξον,
ἐκτρέπομενοι τὰς βεβήλας καινοφανίας, καὶ
ἀντιθέσης τῆ ψευδωνύμου γνώσεως ἧς τινες ἐ-
παγγελόμενοι πρὸς τὴν πῶς εἰς ἡσόχησαν. α.
Τιμοθ. σ.

Τὰς νεώτερας Ἰπιδυμίας φεῦγε, δίωκε
τὴν δικαιοσύνην, πῶς εἰς ἀγάπην, εἰρήνην μὲν
τῶν Ἰπικαλεμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρ-
δίας. τὰς ἡμῶν, καὶ ἀπαιδύτους ζήλησιν πα-
ραιτῆ, εἰδὼς ὅτι γινώσκει μάχας. β. Τιμοθ. β.

ᾧ ἀκαλῶ ἡ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀγαθὸν ὄνο-
ματῶν εἰς κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστῶν, ἵνα τὸ αὐτὸ
λέγητε πάντες, καὶ μὴ ἡ ἐν ὑμῖν χάσμα. ἢτε
ἡ κατηρησμένη ἐν τῷ αὐτῶν νοῖ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ
γνώμη. α. Κορ. α.

εἰς μισθὸν ἀξιοί.

ἐν αὐτῇ ἡ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐοδόντες, καὶ πῶς
νοῦτες

Domino seruiens in omni humilitate, multis cum
lacrimis, & tentationibus, quas per Iudeorum in-
sidias mihi contigerunt: quomodo nihil eorum, que
conducerent, calauerim, quo minus annunciarer
vobis. & vos docerem publice, & priuatim testifi-
cans & Iudeis, & Græcis pœnitentiam coram
DEO, & fidem in Iesum Act. 20.

Quæ illis sint fugienda.

O Timothee, depositum custodi, deuittans pro-
phanas uocum vanitates, et contentiones falso no-
minatæ scientiæ, quam quidam profitentes à fide
aberrarunt. 1. Timoth. 6.

Iuueniles concupiscentias fuge, sectare uero iu-
sticiam, fidem, charitatem, pacem, cum his, qui in-
uocant Dominum corde puro: stultas autem, &
ineruditas questiones respue, sciens eas parere
pugnas. 2. Timoth. 2.

Obsecro autem uos fratres per nomen Domini
nostri Iesu Christi, ut idem dicatis omnes, & non
sint inter uos schismata: Sed sitis integrum cor-
pus eiusdem mensis, & sententiæ 1. Cor. 1.

Mercede digni.

Eadē uerò in domo manete edētes cū ijs, et bi-
bentes.

νοντες παρ' αὐτῶν. ἄξι' ὅτι ὁ ἐργάτης ἔσται
ὡς αὐτὸς ἐστίν. Λακ. ι.

ἔκ' οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἔκ' ἱερῶν
ἐσθίσουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύον-
τες τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται. ἕτως καὶ ὁ
κύριος διατάξει, τοῖς τὸ διαγγέλιον κατὰγγελ-
λασιν, ἔκ' διαγγελίας ζῆν, α. Κορ. θ.

οἱ καλῶς προσεστώτες προσβύτεροι διωλῆς
τιμῆς ἀξιοδοτοῦσιν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν
λόγῳ, καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφή:
βῆν ἀλοῶντα ἔσθιμιώσθι. καὶ, ἄξι' ὅτι ὁ ἐργάτης
ἔσται ὡς αὐτὸς. α. Τιμοθ. ε.

ἐρωτῶμεν ἡ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι ὑμῶν
κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ περὶ αἰσθημένων ὑμῶν ἐν
κυρίῳ, ἢ νεθετεύσας ὑμᾶς, καὶ ἡγήσασθε αὐτὰς ὑ-
πὲρ ἑκ' περὶ αἰσθητικῆς ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐ-
τῶν, εἰρηνοῦτε ἐν αὐτοῖς. α. Θεατ. ε.

μνημονοῦτε τὴν ἡγεμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλά-
λησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες
τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίσιν.
καὶ μὴ ταῦτα.

πειθετε ἡ τοῖς ἡγεμένοις ὑμῶν, ἢ ὑπακούετε.
αὐτοὶ γὰρ ἀγριπνεύσασθε ὑπὲρ τῆς ψυχῶν ὑμῶν,
ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τὸ ποιοῦ-
σθε, καὶ μὴ στενάζοντες, ἀλυσιτελεῖς γὰρ ὑ-
μῖν τὸ ποιοῦν. Εβραϊ. ιγ.

ἀγα-

bentes. Dignus enim operarius est mercede sua.
Luc. 10.

Nescitis, quod, qui sacrificia offerunt, de sacrificio comedunt: Qui altari ministri aut participes sunt eius. Sic & Dominus precepit, ut qui Euangelium annuntiant, de Euangelio uiuant. 1. Cor. 9.

Seniores, qui bene presunt, duplici honore digni, maxime uerbi, & doctrina laboribus dediti. Scriptura enim dicit: Non obstrues os boni trituranti. & Dignus operarius mercede sua. 1. Timoth. 5.

Rogamus uero uos fratres, qui inter uos laborant, & in Domino presunt, & uos admonent, chariores habete eos, propter opus eorum, & pacem habete cum ipsis. 1. Thess. 5.

Memores estote eorum, qui uobis presunt, & qui locuti sunt ad uos uerbum Dei, quorum uite cursus exitum intuentes fidem imitamini.

Et paulò post:

Obedite uero ipsis, qui presunt uobis & cedite illis. Vigilant enim animarum uestrarum causa, pro ipsis reddituri rationem, ut cum gaudio hoc facere possint. Hoc enim uobis incommodum. Ebrae. 13.

F 4

Charif-

ἀγαπήτε, πιστὸν ποιῆτε, ὅταν ἐργάση εἰς
σοῦ ἀδελφούς, καὶ εἰς σοῦ ξένους, οἱ ἐμαρτύρη-
σαν σε τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς κα-
λῶς ποιήσεις ἀπέμψας ἀξίως τῷ Θεῷ. ὑπὲρ
γὰρ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβά-
νουσιν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς ἔν ὀφείλομεν ἀπο-
λαμβάνειν σοῦ τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμε-
θα τῇ ἀληθείᾳ. Ἰωαν. Ἐπιστολῆ γ.

Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν Ε Ν Τ Η
ἐξουσίᾳ ὄντων.

Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑπο-
τασσέσθω. ἔστι γὰρ ἐστὶν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ. αἱ
ἡ ἐξουσίαι ἐξουσίαι, ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένα εἰσιν. ὥστε ὁ
ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τῷ Θεῷ ἀρετῇ
ἀνθεστηκεν. οἱ ἡ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λή-
ψανται. οἱ γὰρ ἀρχόντες οὐκ εἰσὶ φόβου τῷ ἀγα-
θῶν ἔργων, ἀλλὰ τῷ κακῶν. θελῶν ἡ μὴ φο-
βεῖσθαι τῷ ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποιῆν, καὶ ἐξῆς ἔπαι-
νον ἐξ αὐτῆς. Θεὸς γὰρ ἀδικητικὸς ἐστὶ. σοὶ εἰς τὸ ἀ-
γαθόν. εἰ μὴ τὸ κακὸν ποιῆς, φοβῆ. ἔ γὰρ εἰκὴ
τὴν μάχαιραν φορεῖ. Θεὸς γὰρ ἀδικητικὸς ἐστὶ, ἐκ-
δικεῖ εἰς ὄργην τῶν τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ
ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, ἔ μόνον ἀπὸ τῷ ὄργην,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς συνέδησιν. καὶ τὰ λοιπά
Ρωμ. ιγ.

ὑπο-

Charissime, fidei opus facis, quum quidam facis
erga fratres, & in hospites, qui testimonium
reddiderint charitati tuae in conspectu Ecclesiae,
que benefacies, si deduxeris digne Deo. Pro no-
mine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à
gentibus. Nos ergo debemus suscipere tales ut
adutores simus veritati. Ioan. epistola 3.

De Magistratu po- litico.

Omnia anima potestatibus sublimioribus sub-
dita sit. Non enim est potestas nisi à DEO. Quae
verò sunt, à DEO ordinatae sunt. Itaque quis-
quis resistit potestati, DEI ordinationi resistit.
Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem ac-
quirunt. Nam principes non sunt terrori be-
ne agentibus, sed male. Si autem timere pote-
statem non vis, quod bonum est facito, & feres
laudem ab illa: DEI enim minister est tibi in
bonum. Si autem malefeceris, time. Non e-
nim frustra gladium gestat, DEI enim minister
est, vindex irae in eo qui male agit. Ideo oportet
esse subditos, non solum propter iram, sed
etiam propter conscientiam. & quae sequuntur.
Rom. 13.

ὑποτάγητε ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει Διὰ
τὸ κυριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡ-
γεμόσιν ὡς δι' αὐτῶν πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκη-
σιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. α.
Πετρ. β. τὰ ἔργα τῶν ὑποταγμένων.

Αποδοτε ἐν τῷ καισαρῷ, καισαρι, καὶ τῷ
θεῷ, τῷ θεῷ. ματθ. κβ.

διὸ ἀνάγκη ὑποτάσασθε, ἐμόνον Διὰ τὸ
ὄργιόν, ἀλλὰ καὶ Διὰ τὸ σωείδησιν. Διὰ τὸτο γὰρ
καὶ φόρος τελῆτε. λήττεργοὶ γὰρ θεοὶ εἰσὶν, εἰς αὐ-
τὸ τὸτο περσικαρτεροῦντες. ἀπόδοτε ἐν πάσι
τὰς ὀφθλας, τῷ τῶν φόρον, τῶν φόρον. τῷ τὸ
τέλῳ, τὸ τέλῳ, τῷ τὸ φόρον, τὸ φόρον. τῷ
τὸ τιμῶν, τῷ τιμῶν. Γωμ. γ.

ὑπομίμησθε αὐτοῖς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑ-
ποτάσασθε, πεθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγα-
θὸν ἐτοιμοὶ εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμά-
χος εἶναι, ἐπιφκῆις πᾶσαν ἐνοδκνυμένους πρῶ-
ότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. Τιτ. γ.

τὰ ἔργα τῶν γεγαμηκότων.

Οἱ ἄνδρες ὁμοίως σιωποῦντες, κατὰ γνῶσιν
ὡς ἀσθενεστέροις καὶ τῷ γυναικείῳ, ἀπονέμον-
τες τιμῶν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς,
εἰς τὸ μὴ ἐκκόπτεσθε τὰς περσυχὰς ὑμῶν. α.
Πετρ. γ. οἱ ἄνδρες ἀγαπάτε τὰς γυναῖ-
κας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν τὴν ἐκ-
κλησίαν. καὶ μὴ

Subiecti estote igitur omni humane creature
propter Dominum, Siue regi, tanquam precel-
lenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, ad vin-
dictam eorum, qui male agunt, ad laudem vero
honorum. 1. Petr. 2.

Opera subditorum.

Date igitur Cesari, quae sunt Caesaris, & Deo,
quae sunt Dei. Matth. 22.

oportet igitur esse vos subditos, non solum
propter conscientiam. Ideo enim tributum pendi-
tis. Ministri enim Dei sunt potestatem in eo ha-
bentes. Omnibus igitur reddite debita, tribu-
tum, cui debetur tributum, vectigal, cui vecti-
gal: scilicet timorem, cui timor: & honorem, cui de-
bitur honor. Rom. 13.

Admone illos, ut principibus & potestatibus
subditi sint, ut obediant, & ad omne bonum o-
pus parati sint, nemini conuicium faciant, ne sint
pugnaces, sed humani, omnem exhibentes man-
suetudinem erga omnes homines. Tit. 3.

Officia maritorum.

Uiri similiter cohabitantes pro scientia, ut in-
firmiori vasculo mutuebri, impartientes honorem
tanquam coheredes gratiae vitae, ne impediantur
preces vestrae. 1. Pet. 3.

Uiri diligite uxores vestras sicut Christus di-
lexit Ecclesiam.

Et

καὶ μὲν ταῦτα.

ἔτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυ-
τῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγα-
πῶν τὸ ἑαυτῶν γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. ἔδειξεν
γὰρ ποτε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκρέ-
ματι, καὶ θάλπει αὐτὸ, καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν
ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐ-
τοῦ, ἁρμυνοὶ αὐτοῦ, καὶ ὡς τὸ ὀστέον αὐτοῦ, ἀντιτέ-
τα καὶ ἀλλήλων ἀνθρώπων τὸ πατέρα, καὶ τὴν μη-
τέρα, καὶ προσκολληθήσονται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐ-
τοῦ, καὶ ἕσονται οἱ δύο εἰς σῶμα μίαν. Εφεσ. ε.
τὰ ἔργα τῶν γυναικῶν.

ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς
ἰδίοις ἀνδράσι, ὡς καὶ ἡ ἐκκλησία τῷ λόγῳ,
ἧς τὸ τῶν γυναικῶν ἀνατροφῆς ἀνδρὸς ἕνεκα λόγος
κερδηθήσων, ἐποπτεύουσαι τὸ ἐν φόβῳ ἀγνῶ
ἀνατροφῆς ὑμῶν. ὡς ἔσω ἔχῃ ὁ ἔξωθεν ἐμπαλο-
κῆς τῶν τριχῶν, καὶ πειθέσεως χερσίων, ἢ ἐνδύσε-
ως ἱματίων κόσμου: ἀλλ' ὁ κρυπτός τῆς καρδίας
ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ ἔστι πρᾶξις, καὶ ἡσυχίας
πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτελής.
ἔτω γὰρ ποτε καὶ αἱ ἁγίαί γυναῖκες, αἱ ἐλπί-
ζουσαι ἐπὶ τῷ Θεῷ, ἐκόσμησαν ἑαυτὰς ὑποτασσόμε-
ναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι. ὡς Σαρρὰ ὑπήκουσε
τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὴν καλεῖσα, ἧς ἐγενήθη
τέκνα, ἀγαθοποιῶσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι μηδὲ
μίαν πρόσηιν. α. Πέτρ. γ. ὡ σὺ-

Et paulò post:

Sic viri uxores suas diligere debent, ut corpora sua. Qui diligit uxorem suam, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, imò enutrit, & fouet eam, sicut & Dominus Ecclesiam, quoniam membra sumus eius corporis, ex carne eius & ex ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una. Ephess. 5.

Officia vxorum.

Similiter uxores subditae sint viris suis, ut, si qui nondum credunt verbo, per conuersionem sine verbo lucrifiant, considerantes castam conuersionem vestram in timore. Quorum ornatus sit non externus in plicatura capillorum, & usu auri, aut palliorum amictu, verum qui est in corde homo occultus, si is careat omni corruptela ita, ut spiritus placidus sit, & quietus, id coram DEO splendidum est. Nam ad eundem modum olim & sanctae illae mulieres sperantes in DEO ornabant se, & subditae erant suis viris. Ut Sara obœdiuit Abrahae dominum eum appellans, cuius factae estis filiae beneficientes, & non ullo fauore perterritae. 1. Pet. 3.

Eodem

ὡσαύτως καὶ γυναῖκας ἐν καταβολῇ κοσ-
μίας, μετὰ ἀδελφ. καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυ-
τάς μὴ ἐν πλέγματι, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις,
ἢ μαλισμῶ πολιτείας, ἀλλ' ὁππερὶ γυναῖξιν,
ἐπαγγελιομέναις θεοσεβῶσαν δι' ἔργων ἀγαθῶν,
δκ. α. Τιμοθ. β.

ὅτι ἀνήρ κεφαλὴ ἐστὶ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ
χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ἐστὶ
σωτὴρ τῶ σωματὸς. ἀλλ' ὡσπερ ἡ ἐκκλησία
ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, ἕτως καὶ αἱ γυναῖκες
τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. Εφεσ. ε.

τὸ τ' πατέρων ἔργον.

οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑ-
μῶν: ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ, καὶ νου-
θεσίᾳ κυρίου. Εφεσ. ζ.

τὸ τ' τέκνων ἔργον.

τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι ὑμῶν ἐν
κυρίῳ. τὸτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα
σὺ, καὶ τὴ μητέρα σὺ, ἧτις ἐστὶν ἐπιβολὴ πρώτη, ἐν ἐ-
παγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοὶ γένη, καὶ ἔσῃ μακροχρό-
νιος ἐπὶ τῆ γῆς. Εφεσ. ζ.

τὸ τ' κυρίων ἔργον.

καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτάς,
ἀφιέντες τὴν ἀπέλιον, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐ-
τῶν κύριός ἐστιν ἐν ἔθνεσι, καὶ πωροπωλη-
ψία οὐκ ἐστὶ παρ' αὐτῶν. Εφεσ. ζ.

οἱ κύ-

Eodem modo & mulieres in amictu modesto,
cum verecundia, & modestia ornare se, non tor-
tis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut ve-
stum sumptuoso: sed qui decet mulieres, proficien-
tes pietatem per bona opera, &c. 1. Timoth. 2.

Quia vir caput est mulieris, ut & Christus ca-
put Ecclesie. Et ipse est seruator corporis. Sed
quemadmodum Ecclesia subiecta est Christo, ita
& uxores viris suis in omnibus. Ephes. 5.

Officium parentum.

Parentes ne prouocetis ad iram liberos ve-
stros: sed educate illos in disciplina, & correptione
Domini. Ephes. 6.

Officium liberorum.

Filij obedite parentibus vestris in Domino
nam id iustum est. Honora patrem tuum, & ma-
trem tuam, quod est preceptum primum habens
promissionem: Ut bene tibi sit, & sis longeuus in
terra. Ephes. 6.

Officium dominorum.

Et vos domini eadem facite illis, remittentes
minas, scientes quod & vester Dominus est in
caelis, nec personae respectus est apud illum.
Ephes. 6.

Domini-

οἱ κύριοι τὸ δίκαιον, καὶ πλὴν ἰσότητα τοῖς
δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχε-
τε κύριον ἐν ἕρανοῖς. Κολλ. δ.

τὸ τῶν δούλων ἔργον.

οἱ δούλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρ-
κα μετὰ φόβου, καὶ τρόμου, ἐν ἀπλότητι τῆς
καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλ-
μοδουλείαν ὡς αἰθροπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δούλοι
ᾧ χριστῷ, ποιῶντες τὸ θέλημα ᾧ θεῷ ἐκ ψυ-
χῆς, μετ' ὀνοίας δουλοῦντες τῷ κυρίῳ, ἢ ὡς
αἰθροῦσι, εἰδότες ὅτι ὁ ἐάντι ἕκαστος ποιή-
σῃ ἀγαθόν, τῆτο κομιεῖται παρὰ ᾧ κυρίῳ εἴτε
δούλος, εἴτε ἐλεύθερος. Εφεσ. 5. ἢ Κολλ. γ.

ὅσοι εἰσὶν ἐπὶ ζυγὸν δούλοι οὗτοι ἰδίως δε-
σπότας πάσης τιμῆς ἀξίως ἠγείρωσαν, ἵνα
μὴ τὸ ὄνομα ᾧ θεῷ, ἢ ἡ διδασκαλία βλασφη-
μῆται. οἱ ᾧ πιστὸς ἔχοντες δεσπότας μὴ κατα-
φρονεῖτωσαν ὅτι ἀδελφοὶ εἰσὶν, ἀλλὰ μᾶλλον
δουλοῦντων, ὅτι πιστοὶ εἰσὶ, ἢ ἀγαπητοὶ, οἱ τῷ
ἀεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. α. Τιμοθ. 5.

οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ
τοῖς δεσπόταις, ἢ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς, ἢ ἰπικ-
κέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. α. Πετρ. β.

τὸ τῷ πρεσβυτέρων ἔργον.

σύ ᾧ λόγῳ ἀπέπερτῃ ὑγιαίνουσα διδασκα-
λία. πρεσβύτας νηφαλίως εἶναι, σεμνῶς, σώ-
φρονας

Domini quod iustum, & equum est seruis praestate, scientes quod & vos habetis Dominum in caelis. Coll. 4.

Officium seruorum.

Serui obedite ijs, qui secundum carnem vestrum domini sunt in timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, tanquam Christo: non ad oculum seruientes, velut hominibus placere studentes, sed tanquam serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum benevolentia seruientes Domino, & non hominibus, scientes, quod unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc reportabit à Domino, siue seruus, siue liber. Ephes. 6. & Coll. 3.

Quicumque sub iugo sunt serui, suos dominos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Dei, & doctrina blasphemetur. Qui vero fideles habent dominos, ne contemnant, eò quod fratres sint, sed magis seruiant, quia fideles sint, & dilecti, & qui beneficentia sint participes. 2. Timoth. 6.

Serui subditi estote in timore Dominis, non tantum bonis, & aequis, sed etiam iniquis. 1. Pet. 2.

Tu vero loquere ut conuenit doctrinae sanctae. Senes, ut sobrii sint, graues, modesti, sanà

φρονας, υγιαίνοντας τῆ πίστι, τῆ ἀγάπῃ, τῆ
ὑπομονῇ. πρεσβυτίδας ἢ ὡσαύτως, ἐν κα-
ταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνω
πολλῶ δεδωλόμενας, καλοδιδασκάλας, ἵνα
σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλάνδρας εἶναι. &c.
Τιτ. β.

τὸ τ' νεωτέρων ἔργον.

ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγηε πρεσβυτέροις,
πάντες ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι. τὸ τριπνο-
φροσύνῃ ἐγκομβώσαθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπε-
ρηφάνοις ἀντιτάσσεται, τριπνοῖς ἢ δίδωσι χά-
ριν. τριπνώθητε ἐν ὑπὸ τ' κρηματῶν χεῖρα δ'
θεῶ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῶ. α. Πιερ. ε.
τὸς νεωτέρους ὡσαύτως ὡς ἀκάλῃ σωφρο-
νεῖν. Τιτ. β.

τὸ τ' χηρῶν ἔργον.

χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἰ ἢ τις χή-
ρα τέκνα, ἢ ἔκγονα ἔχῃ, μαθανέτωσαν πρῶ-
τον τὸ ἴδιον οἶκον ὑπεβῆν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδι-
δόναι τοῖς πειγόνοις. καὶ μὲν ταῦτα: ἢ ἢ ὄν-
τως χήρα, καὶ μεμονωμένη, ἤλπιεν ἰπὶ τ'
θεοῦ, καὶ προσμένῃ ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προ-
σέχαις νυκτὸς, καὶ ἡμέρας. καὶ μὲν ταῦτα:
βέλομα ἢ τὰς νεωτέρους χήρας γαμεῖν, τεκ-
νογονεῖν, οἰκοδεσπορεῖν, μηδὲ μίαν ἀφορμῶν δι-
δόναι τῶ ἀντικείμενῳ λοιδορίας χάριν. ι. Τι-
μοθ. ε.

Η ΕΥ-

sani in fide, dilectione, & patientia. Anus vero similiter in conuersatione religiosa non calumniatrices, non multo vino seruientes, bene docentes, ut modestiam doceant adolescentulas, &c. Tit. 2.

Officium iuuenum.

Similiter iuuenes subditi estote senioribus, mutuò subiecti omnes sitis. Humilitatis nodo vos incingite, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet opportuno tempore. 1. Pet. 5.

Iuuenes hortare similiter ut modesti sint. Tit. 2.

Officium viduarum.

Viduas honora, quae verè viduae sint. Si qua vidua liberos, aut nepotes habet, discant primùm domum suam piè regere, & vicissim inseruire maioribus. Et paulò post: Quae autem verè vidua est, ac desolata, sperat in Deo, & perseuerat in obseruationibus, & precationibus nocte, ac die. Et mox: Volo autem iuniores viduas nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare aduersario, ut habeat maledicendi causam. 1. Timoth. 5.

VII.

Η ΕΥΛΟΓΙΑ

ὑπὲρ τῆς βρώσεως.

Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι κύριε,
καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν δικαιοσύνῃ: ἀ-
νοίγεις σὺ τὰ χεῖρά σου, καὶ ἐμπιμπλάσῃς πάντων ζῶ-
ντων δικαιοσύνης.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς ἔθνεσιν, &c.

ὦ κύριε θεὸς, πάτερ ἔθνε, ἀλόγησον ἡ-
μᾶς, καὶ ταῦτα τὰ δῶρα, ἀπαρὰ τῆς κληρονομίας σου
χρηστότητος ἐμελλομεν λαβεῖν, διὰ Ἰησοῦ χρι-
στοῦ, τοῦ κυρίου ἡμῶν. Ἀμήν.

Η ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

ὑπὲρ τῆς βρώσεως.

Εξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ ὅτι ἀγαθὸς, ὅτι εἰς
τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ: τῷ δίδοντι τὴν τροφὴν
πάντη σαρκί, τοῖς κληρονομασίαι τῶν τροφῶν αὐτῶν,
καὶ τοῖς νεοσσῶσι τῶν κροτάφων τοῖς Ἰπικαλαζόμενοις
αὐτῶν. ὅτι ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ἵππος θελήσει, καὶ
ἐν ταῖς κνήμασι σου ἀνδρὸς δικαιοκί. δικαιοκί ὁ
κύριος ἐν τοῖς φοβούμενοις αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς ἐλ-
πίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς ἔθνεσιν. &c.

Ὁ χαριστέ μου, ὦ κύριε θεὸς, πάτερ
ἔθνε, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὑπὲρ
συμπασῶν τῶν ἔργων σου, ὅσπερ ζῆς, καὶ βα-
σιλεύ.

VII.

BENEDICTIO
cibi.

Oculi omnium in te sperant, DOMINE,
& tu das escam illorum in tempore opportuno: a-
peris tu manum tuam, & imples omne animal
benedictione.

Pater noster, qui es in coelis. &c.

Domine DEVS, pater caelestis, benedic no-
bis, & his donis, quae de tua largitate sumpturi
sumus, per Iesum Christum Dominum nostrum.
Amen.

GRATIARVM
actio pro cibo.

Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam
in seculum misericordia eius: qui dat escam omni
carni, qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis
coruorum innocantibus eum. Non in fortitudine
equi voluntatem habebit, neq; in tibys viri bene-
placitum est ei. Beneplacitum est Domino super
timentes eum, & in eis, qui sperant in misericordi-
am eius.

Pater noster, qui es in coelis, &c.

Gratias agimus tibi, Domine Deus pater coe-
lestis, per Iesum Christum, Dominum nostrum pro
vniuersis beneficijs tuis, qui viuis, & regnas
in se-

σιλός εἰς οὐ αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμὲν.

Η Π Ρ Ο Σ Ε Υ Χ Η

πρωινή.

Εὐχαριστῶ σοί, ὦ Θεὸς πάτερ ἐράνιε, Διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ σου ἀγαπητοῦ, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ
νυκτὶ ἐκ κακῶν ἀπονήλων, καὶ κινδύων διασώζων
διεφύλαξάς με. καὶ δεομαί σε, ἵνα καὶ σήμερον τῶν
ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν ἄλλων κακῶν με ἀποτρέπων
φυλάσῃς. πᾶσαι αἱ πράξεις μου, καὶ ὅλον ὁ
βίον δάρεσός σοι γένηται. εἰς γὰρ χεῖράς σου ἐμέ,
ψυχῆν τε καὶ ἐμὴν, σὺ τῷ σώματι, καὶ τὰ ἄλλα
πάντα παρατίθῃμι, ἄγγελός σου ἅγιος ἐμοὶ
παριστάτω, ἵνα ὁ πονηρὸς σατανᾶς μηδεμίαν
εἰς ἐμὲ ἔχη δυνάμιν. Ἀμὲν.

Η Π Ρ Ο Σ Ε Υ Χ Η

ἑσπερινή.

Εὐχαριστῶ σοί, ὦ Θεὸς πάτερ ἐράνιε, Διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ σου ἀγαπητοῦ, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ
ἡμέρᾳ ἐμὴν ὁμοιωθῶς διεφύλαξάς με. καὶ δεομαί σε,
ἀφιέναι μοι πάντα ὀφθλήματά τε, καὶ τὰ πα-
ραπτώματα, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρῶτος ἀφίη-
ρεῖν. εἰς γὰρ τὰς χεῖράς σου ἐμέ, ψυχῆν τε καὶ
ἐμὴν, σὺ τῷ σώματι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα πα-
ρατίθῃμι. ἄγγελός σου ἅγιος ἐμοὶ παριστάτω,
ἵνα ὁ πονηρὸς σατανᾶς μηδεμίαν εἰς ἐμὴν ἔχη
δυνάμιν. Ἀμὲν.

in secula seculorum. Amen.

O R A T I O
matutina.

*Gratias tibi ago, ô Deus cœlestis Pater, per
Iesum Christum filium tuum dilectum, quod hac
nocte me ab incommodo omni, & periculo defen-
deris: teq; rogo, ut & hodie peccatum à me, re-
liquaq; mala omnia auertas, ita, ut vita mee a-
ctiones omnes gratae tibi sint. Tibi enim, & in
tuas manus me ipsum, una cum corpore, & ani-
ma, omniaq; alia commendo. Sanctus tuus ange-
lus mihi prestò sit, ne quam mihi vim hostis Sa-
tanus inferat. Amen.*

O R A T I O
vespertina.

*Gratias tibi ago, ô Deus cœlestis Pater, per
Iesum Christum, filium tuum dilectum, quod hoc
die benignè me defenderis: teq; rogo, ut delictis
meis, & erratis omnibus ignoscas, & clementer
hac nocte tuearis. Tibi enim, & in tuas manus me
ipsum, una cum corpore, & anima, omniaq; re-
liqua commendo. Sanctus tuus angelus mihi
prestò sit, ne quam mihi vim hostis
Satanus inferat. Amen.*

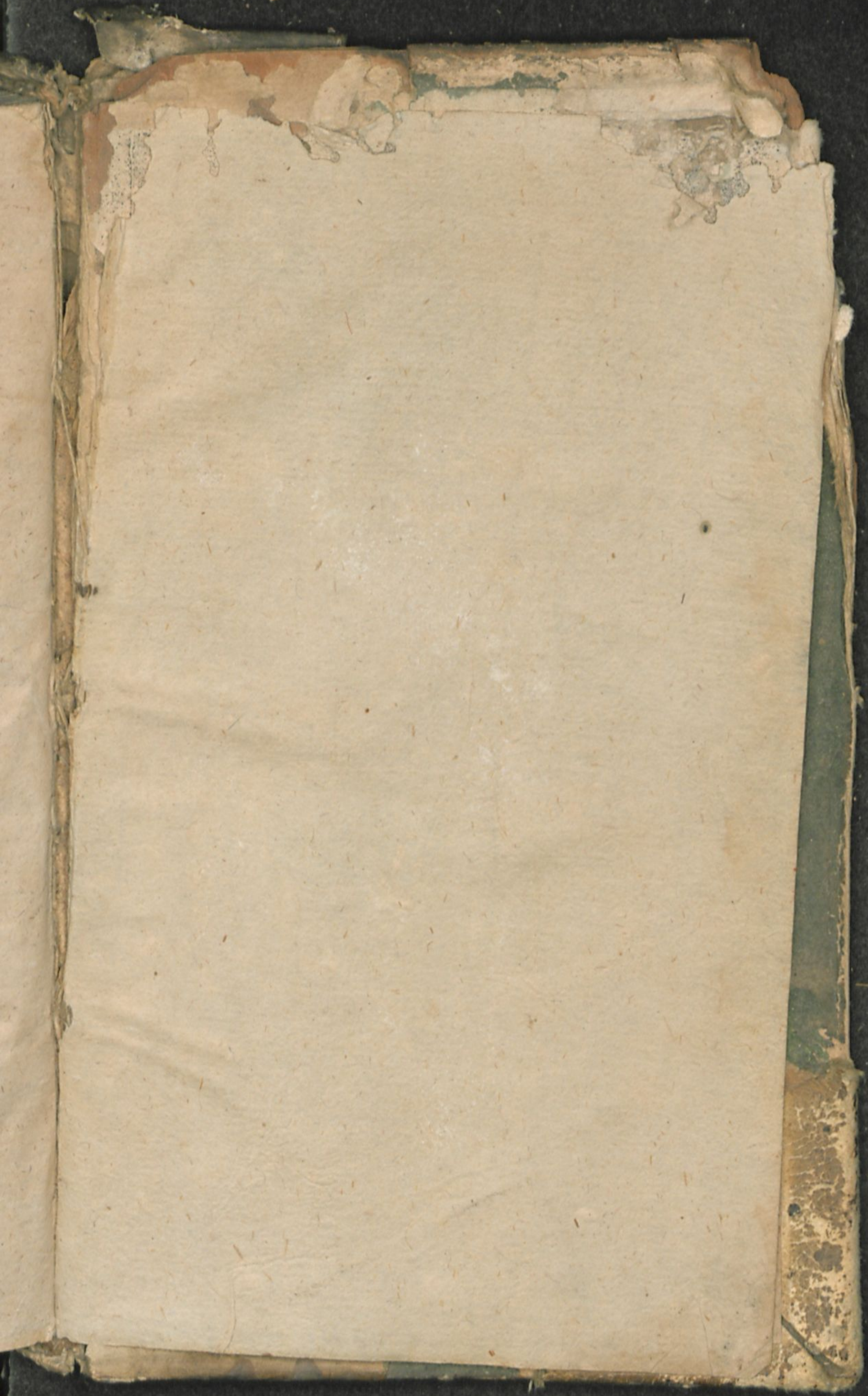

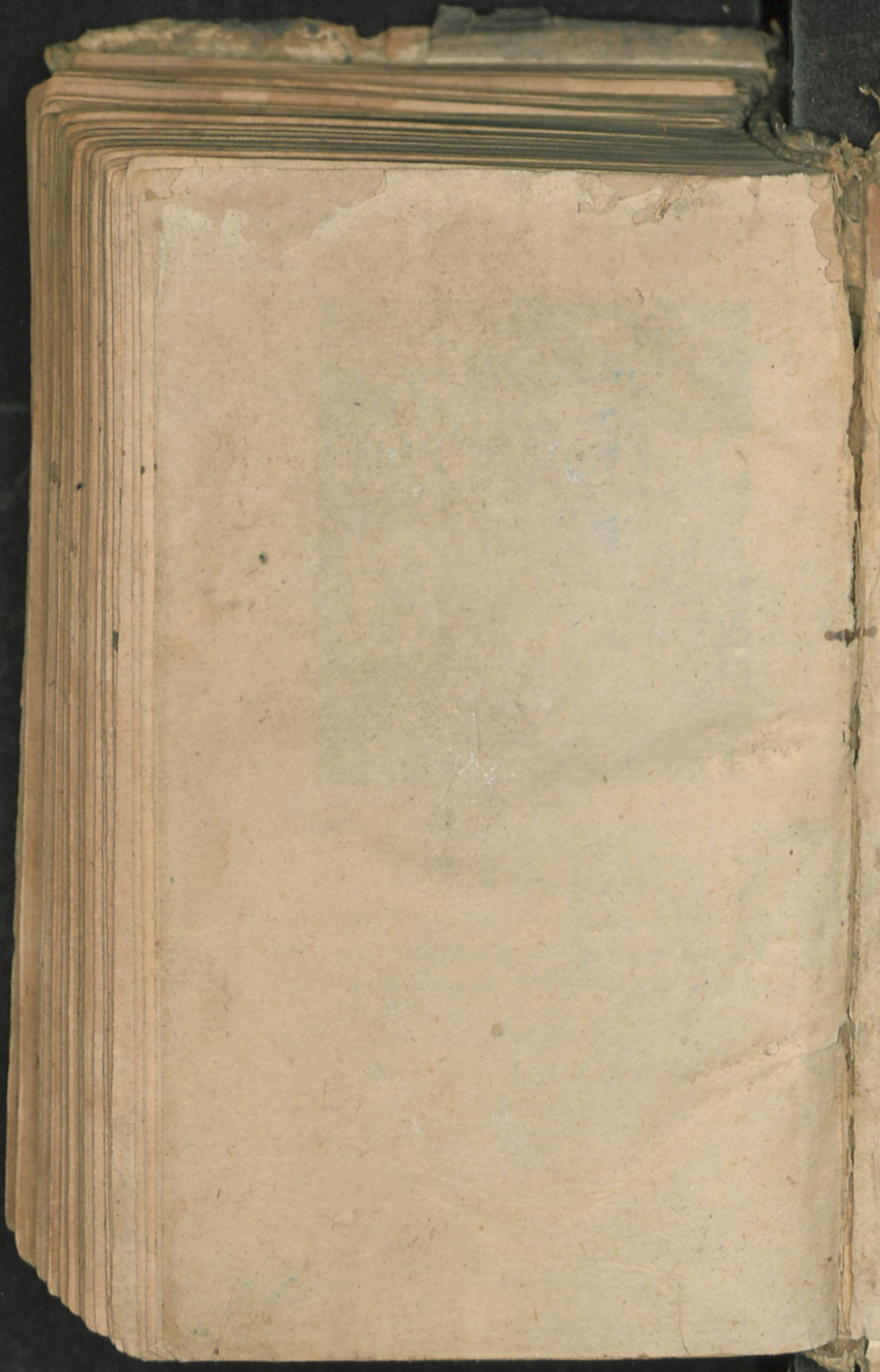
L I P S I A E,

IMPRIMEBANT HAEREDES
IOHANNIS STEINMANNI.

Anno

M. D. LXXIX.

192850

ULB Halle

3

002 271 818

175

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

